

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pili, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 20 (638)

2007 m. spalio 27 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje
Lietuviškas baras

Nr 11 (19)

8

Augustinas
ICKEVIČIUS

**Bogdano Oginskio
rūmais pažymėtas
kaimas**

12

Aleksandras
ADAMKAVIČIUS

**Vingiuotais
Dysnos keliais**

14

**Šventosios uostas –
vaikystės vizijos**

**PRENUMERUOKITE !!!
2007 METAMS**

„Vorutą“

1 mėn.	–	2.90 Lt
3 mėn.	–	8.70 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima
prenumeruoti internete

Šalčininkų lietuviškos gimnazijos dešimtmetis

Prieš dešimtmetį buvo atidaryta Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazija, kurios direktoriumi tapo Vidmantas Žilius. Dešimties metų sukakties proga laikraštis „Voruta“ kalbina Vidmantą ŽILIŲ.

– Gal galėtumėte mums šiek tiek priminti, kaip tai įvyko?

– Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio mokykla 1997 m. atvėrė vartus Šalčininkų r. gyventojams. Kaip šiandien prisimenu tą dieną, tai buvo puiki, graži, saulėta rugsėjo 1 d. šventė, į kurią plūdo minios žmonių ir garbingų svečių: Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, švietimo ir mokslo ministras Zigmas Zinkevičius, visuomeninių organizacijų atstovai, mokyklų direktoriai. Be abejo, gražiausiai atrodė mūsų pirmokai, lydimi mamų ir tėčių su gėlėmis rankose.

– Pateikite tam tikrą statistiką, kas buvo prieš dešimtmetį. Bent jau kiek mokinių buvo tada ir kiek dabar.

– Prieš dešimt metų mokyklos duris atvėrė tik 564 moksleiviai, kadangi žmonės atsargiai žiūrėjo į lietuvišką švietimą. Juk vietiniai politikai teigė, kad kitų tautybių šeimų vaikai bus skriaudžiami šioje mokykloje. Be abejo, tai turėjo įtakos ir nepaisant to, kad mokykla nauja, ją pasirinko ne tiek daug vaikų, kiek galėjo būti. Tačiau jau po metų, kai išleidome pirmuosius abiturientus, žmonės pamatė, kad tik pradėjusi savo veiklą Šalčininkų Lietuvos tūkstant-



Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos direktorius Vidmantas Žilius

mečio vidurinė mokykla puikiai ugdo jaunąją kartą, kuria naujas tradicijas. Juk čia visi laukiami: ir vaikai, ir mokinių tėvai, tad jau kitais metais į mūsų mokyklą atėjo beveik 800 vaikų.

Kurį laiką mokinių skaičius buvo žy-

miai išaugęs (mokėsi daugiau kaip 900 vaikų), šiuo metu pas mus mokosi 864 vaikai. Nepaisydami to, kad yra tik 816 vietų, mes suteikiame sąlygas visiems norintiems ir be-

Tekstą skaitykite 2 p.



Požiūris į verslą Vilniaus rajone

Neabejotina, kad viso gyvenimo variklis yra verslas. Smulkus ir vidutinis verslas dominuoja rinkos šalyse dėl jo galimybių transformuotis, pereiti į kitą verslo sritį, pradėti veiklą mažesniu būtinu pradiniu kapitalu, organizuoti verslą atokesnėse vietose ir todėl įdarbinant ten laisvą darbo jėgą, galimybę greičiau gauti valstybės ar savivaldybės paramą.

Šiuo metu egzistuoja daug fondų, kurie padeda verslo struktūroms, tačiau viena iš lemiamų faktorių yra savivaldybės parama, ne tiek finansinė, kiek galimybė įsikurti, turėti tinkamą verslui infrastruktūrą, informaciją apie galimą teritorijos darnų vystymą, galimybę keisti žemės ūkio paskirtį, matyti savivaldybės vystymosi viziją, strateginius siekius ir uždavinius.

Galiu tvirtinti, kad verslo žmonės tokių sąlygų Vilniaus rajone nemato. Jau daug kalbėta apie rajono bendrojo plano ruošimo didelį atsilikimą, nepatenkinamus tarnybinius santykius su bendrojo plano ruošėja UAB „Urbanistika“, kas tiesiogiai stabdo investicijas, nukelia tolimesnės perspektyvon pamąstymus apie geresnę vietos žmonių gyvenimo kokybę. Nesant rajono ben-



Gediminas Paviržys

drojo plano, formaliai negalimas ir žemės ūkio paskirties keitimas į gyvenamąją, gyvenamosios infrastruktūros gerinimas. Nepatogu ir žemės savininkams, nesiekian-

Nukelta į 2p.

Užutrakio dvaro sugražinimas grafui Juzefui Tiškevičiui – istorinio teisingumo atstatymo byla



Užutrakio dvaro sodybos centriniai rūmai jau ne vienerius metus stovi užkaltais langais...

Tekstą skaitykite 16 p.

Šalčininkų lietuviškos gimnazijos dešimtmetis

Prieš dešimtmetį buvo atidaryta Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazija, kurios direktoriumi tapo Vidmantas Žilius. Dešimties metų sukakties proga laikraštis „Voruta“ kalbina Vidmantą ŽILIŲ.

Atkelta iš 1 p.



Vilnijos draugijos renginys „Vilniaus diena“ spalio 9 d. Vilniaus rotušėje. Pirmoje eileje penkta iš kairės Eugenija Bulotienė. Vidmantas Žilius šiame renginyje kalbėjo apie Šalčininkų rajono reikalus

sistengiantiems išmokyti valstybinę kalbą, suteikti švietimo kokybę.

– Kiek pas jus dirba mokytojų? Iš kur jie?

– Dabar kalbant apie mokytojus, norėčiau vis dėl to paminėti tą faktą, kad gimus tautinės mokyklos koncepcijai į šį kraštą kuriant lietuviškas mokyklas taip pat buvo pakviesti mokytojai, su tautinės koncepcijos idėjomis, su savo mintimis, kad jie atvažiuotų, buvo pakviesti dirbti į šį kraštą. Į Šalčininkus, į Šalčininkų rajoną ir į mūsų gimnaziją iš įvairių Lietuvos vietovių (Žemaitijos, Aukštaitijos, Suvalkijos ir aplinkinių vietovių) atvažiuojo tie pedagogai, kuriems tautinis švietimas, tautinė mokykla, tautinės mokyklos koncepcija buvo nesvetima.

– Įdomu, kiek yra vietinių mokytojų? Ar galėtumėte paminėti keletą pavardžių?

– Statistinių duomenų neturiu, bet trečdalis čia dirbančių mokytojų yra vietiniai. Tie, kurie baigė lietuviškas mokyklas, universitetus. Čia jiems puikiai sekasi dirbti, pasiekia gerų rezultatų. Tarp tokių yra baseino vadovas Gintautas Norkūnas ir Jolanta Norkūnienė, mokytoja Irena Karūlenovienė ir kiti.

– Kaip manote, kokios sąlygos turėjo įtakos, kad šitaip išaugo mokinių skaičius? Gal po kiek laiko jau teks dirbti dvejomis pamainomis?

– Kaip minėjau, mokykloje yra 816 vietų ir dabar mes jau viršijame tą limitą. Be abejo, jei norinčiųjų pas mus mokytis dar daugės, tai galbūt ateityje teks dirbti dvejomis pamainomis. Tačiau verta pasvarstyti, kodėl vis daugiau mokinių renkasi lietuvišką gimnaziją. Manysčiau, yra daug priežasčių, viena iš pagrindinių, kad mokykla atvira visuomenei. Jau pirmaisiais metais Lietuvos tūkstantmečio vidurinė, dabar gimnazija, kvietė visus rajono ir lietuviškų mokyklų mokinius su savo koncertine programa atvykti ir parodyti, ką per metus išmoko. Taip gimė (1997 m. gruodžio mėnesį) pirmasis lietuviškų mokyklų festivalis Šalčininkuose, kuris vėliau, 1998 m., buvo pavadintas labai gražiu, simboliniu „Šalčios aleliumų“ vardu. Festivalis šiemet šventė dešimtmetį. Tai puikus gražus renginys, kurio pagrindinis tikslas – parodyti, kad lietuviškos mokyklos gali puikiai išmokyti vaikus lietuvių kalbos, papročių ir visų kitų Lietuvos kultūros elementų. Antras dalykas, kad mokykla visada stengėsi tobulėti, jau 1999 m. Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio vidurinėje mokykloje vyko pirmieji kvalifikacijos kėlimo kursai (pavadinti „Apple“) ne tik rajono, bet ir visiems Lietuvos mokytojams. Pirmaisiais metais su-

važiuojo daug mokytojų iš visos Lietuvos ir Šalčininkuose, be abejo, atsiliepiamai buvo gražūs, kad Lietuvos tūkstantmečio vidurinė mokykla ne tik sugeba mokyti vaikus, juos auklėti, tačiau rūpinasi ir mokytojų kvalifikacija. Dėl to mes tapome populiari ir žinomi, galbūt ne vien tik Lietuvos, bet ir užsienio mokytojams. Mokiniai dalyvauja respublikinėse geografijos, geologijos olimpiadose, kur laimi prizines vietas. Taigi mokymo, ugdymo kokybė yra gera, todėl tėvai renkasi būtent mūsų gimnaziją.

– Kodėl jūsų Lietuvos tūkstantmečio gimnazija tiesiogiai priklauso švietimo ministerijai, o ne savivaldybei?

– Čia labai paprastas atsakymas. Kadangi pirmosios lietuviškos mokyklos buvo steigiamos 1992 m., kai rajone buvo tiesioginis vyriausybės valdymas, tuo metu vyriausybės įgaliotinis buvo Arūnas Eigirdas ir jo dėka įsteigtos pirmosios lietuviškos mokyklos. Tai Eišiškių vidurinė mokykla, Dieveniškų „Ryto“ vidurinė mokykla, Jašiūnų vidurinė mokykla, dabar jau esanti Turgelių vidurinė mokykla. Iki to laiko Šalčininkų rajone buvo tik viena lietuviška Paškonų pagrindinė mokykla ir atskiros lietuviškos klasės mišrioje mokykloje. Pasiėmus tiesioginiam valdymui vėl sugrįžo politinės organizacijos į savivaldybių tarybas ir ši švietimo organizavimo teisė atiduota savivaldybėms. Tačiau Šalčininkų rajone yra unikali savivaldybė, kuri formuojama Lenkų rinkimų akcijos pagrindu, jos programoje yra įrašyta, kad ji rūpinasi tik-tai lenkiškomis mokyklomis, lietuviškų mokyklų programoje nėra, todėl liko tikslai vienintelė galimybė steigti ir išlaikyti mokyklas Vilniaus apskrityje ir švietimo ministerijai.

– Gal galite paminėti iniciatorius?

– Be abejo. Iniciatorių buvo ne vienas, galėčiau paminėti daug, ypač lenkiame galvą prieš akademiką Zigmą Zinkevičių, Vilniaus apskrities viršininką Alių Vydūną, tuometinį Seimo pirmininką Vytautą Landsbergį.

– Praėjus dešimtmečiui, kokios dabar yra svarbiausios gimnazijos veiklos egzistavimo problemos?

– Prieš dešimtmetį buvome kūrimosi stadijoje, kadangi viską pradėjome daryti nuo nulio. Šiandien esame moderni Lietuvos mokykla, kurioje atsispindi ne tik ugdymo kokybė, bet ir Lietuvos kultūros elementai, kurių pasigendame Vidurio Lietuvoje. Dabar dalyvaujame įvairiuose renginiuose ir atvykę svečiai neretai stebisi iš kur Šalčininkų krašte turime tokių gerų vaikų, kurie moka lietuvių liaudies dainas, lie-

tuvių šokius. Tai yra mokytojų nuopelnas. Juk kokį mokytoją turime, tokią turėsime ir visuomenę ateityje. Matau, kad Šalčininkų lietuviškų mokyklų mokiniai puikiai integruojasi į Lietuvos visuomenę.

– Gal turite savo pamąstymų, ko trūksta Šalčininkų kraštui, kad jo integracija į Lietuvos visuomenę būtų spartesnė?

– Spartesnė bus tada, kai didesnis dėmesys bus skirtas lietuviškoms mokykloms, kadangi šių mokyklų palikimas savivaldybėms nėra pats geriausias sprendimas. Aš manyčiau, čia mokykla normaliai egzistuos tada, kai bus skiriamas apskrities dėmesys. Nesvarbu ar ministerijos, ar apskritis paims visas lietuviškas įstaigas savo žinion, tačiau rūpestis, be abejo, atsiras ir žymiai daugiau žmonių pasirinkus tas mokyklas.

– Pasakykite, ko pačiai gimnazijai dar trūkėtų, ko reikėtų, kokie keliai veda į ant-rąjį dešimtmetį?

– Manau, kad antrame dešimtmetyje mes baigsime statyti gimnaziją, kadangi per pirmąjį ji nėra nebaigta. Trūksta mokyklos aikštyno, kuris yra suprojektuotas, kuriam esame parašę investicinį projektą, dabar laukiame vyriausybės teigiamo sprendimo ir pritarimo. Toliau planuojame įdiegti šiuolaikines mokymo priemones, t. y. einame švietimo modernizavimo link, dalyvavome mokyklų tobulinimo programoje, gavome nemažai kompiuterinės įrangos, šiuolaikinių mokymo priemonių, pavyzdžiui, interaktyvių lentų. Mokytojai turėtų kelti kvalifikaciją ir, manau, kad netolimoje ateityje gimnazija teiks mokymo paslaugą ir nuotoliniu būdu, sergantys vaikai bus mokomi namuose, per kompiuterius, internetą. Svarbiausia nesustoti vietoje, mokytis ir savo žinias perteikti jaunajai kartai.

– Visi, kurie domėjosi ir domisi Lietuva, Rytų Lietuva, žino, kad jums per šį dešimtmetį nuo pat Atgimimo talkino labai daug įvairių visuomeninių lietuviškų organizacijų. Pirmojo jubiliejaus proga, gal galėtumėte juos įvardinti?

– Be abejo, labai glaudūs ryšiai yra su Vilnijos draugijos organizacija ir jos pirmininku Kazimieru Garšva. Kadangi Vilnijos draugija ir tautos fondas kiekvienais metais rengia mūsų projektą „Šalčios aleliumai“. Negaliu neprisiminti ir profesoriaus Vytauto Landsbergio, kuris taip pat neužmiršo gimnazijos ir padovanojo puikų muzikos instrumentą – fortepijoną, kuris taip pat turi savo istoriją, savo praeitį. Reikia paminėti ir Vytauto Landsbergio fondą, kuris skiria gimnazijai kompiuterinės technikos. O Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės (tuometinis generalinis direktorius Virginijus Motuzas) skyrė lėšų gimnazijai, kad įsigytų tautinių kostiumų. Turime ir daugiau rėmėjų, pavyzdžiui, Vilniaus tarptautinis oro uostas, „Šalmesta“ ir jos direktorius Leonas Rutkauskas, „Linava“. Visada džiaugiamės gerbiamu diktoriaus Juozo Šarkausku, kuris mielai talkina švenčių ir renginių metu. Tik patys gražiausi atsiliepiamai ir apie „Vorutos“ redaktorių Juozą Vercinkevičių, kuris neužmiršta ir dalyvauja mūsų renginiuose. Iš tikrųjų sunku visus išvardinti. Žmonės stengiasi ir nori, kad ši gimnazija gyvuotų ir būtų graži, todėl remia savo lėšomis ir žmoniškuoju palaikymu.

Taigi dėkojame už pokalbį.

Kalbėjosi Juozas VERCINKEVIČIUS, Autoriaus nuotr.

Požiūris į verslą Vilniaus rajone

Atkelta iš 1 p.

tiems užsiimti žemės ūkio veikla, nes nepakeitus žemės paskirties ji yra pigi.

Labai svarbu žinoti, kokia kryptimi rajone bus vystoma gyvenamoji statyba, pramonė, transporto, sandėlių ūkis. Tai ilgalaikė vizija. Deja, tik prieš porą mėnesių savivaldybė sudarė komisijas rajono strateginiam planui ruošti, nes, prieš tai buvusioji, per du ankstesnius metus, pasirodo, nieko gero ir nenuveikė. Kaip rengėjai pripažino, strateginio planavimo procesas yra sudėtingas, reikalaujantis daug pastangų, įvairiausių interesų grupių planų suderinamumo, tačiau iškart atsisakė kitų partijų atstovų savivaldybės taryboje paslaugų, nors keli jų turėjo kelių metų tokių planų kūrimo, įgyvendinimo ir priežiūros patirtį sostinės savivaldybėje.

Man gali papriekaištauti, kad, girdi, verslui durys atviros, jiems Vilniaus rajono savivaldybėje leidžiama ruošti detaliuosius planus. Taip, išimties būdu galima, jei objektas svarbus rajonui, jei statomas atitinkamoje, apgalvotoje vietoje, tačiau merė, administracijos vadovai nesugeba paaiškinti, kuo jie yra svarbūs. Maža to, variantą paruoštus dokumentus, regi, kad Vilnių greitai apjuos iš visų pusių logistikos bendrovės ir sandėliai. Nesidomima vystymo darna, kryptimi, infrastruktūros plėtra, o tai greitu laiku smogs atgal, tik gaila, ne tiems planuotojams, o greta gyvenantiems vietos žmonėms.

Verslininkui labai svarbu informacija. Jam svarbu žinoti kur jo pastangos plėtoti verslą yra naudingiausios, kas jo galimi partneriai, kur kreiptis dėl paramos, kokiomis sąlygomis ir garantijomis pradėti veiklą. Atsiverčiu savivaldybės internetinį puslapį ir matau seną informaciją, kviečiančią į daugiau nei prieš mėnesį Gardine vykusią daugiašalę parodą „Euroregionas Nemunas – 2007“, kur bus galima eksponuoti gaminius, jais prekiauti, sudaryti prekybines sutartis ir t.t. Neradau nei vieno žodžio, kas dalyvavo, kas organizavo, koks rezultatas. Stebina ir tai, kad paskutinė verslą dominanti informacija čia parengta prieš pusmetį, kad apie paramą verslui galioja senokai priimtas naujas tarybos sprendimas, veltui ieškojau atleidimo nuo mokesčių tvarkos ir kt. Naudingos nuorodos verslo atstovui dėl kreipimosi į kitas institucijas, tačiau neaišku, kodėl jose nėra Vilniaus apskrities viršininko administracijos, Vilniaus miesto savivaldybės, juk su šiomis institucijomis verslininkui gali dažnai tekti susitikti.

Manau, kad tikslinga būtų tampriau bendradarbiauti su Vilniaus miesto verslininkais, esamomis asocijuotomis struktūromis, išklausti jų pastabas, siūlymus, pagėdavimus. Tokie susitikimai neformalioje aplinkoje duoda didelę naudą abiem pusėms. Vilniuje tokie susitikimai yra reguliarūs. Deja, rajono vadovai, matyt, neturėdami ką pasakyti apie rajono viziją, o gal nepritarus rajone visagalinčiai ir visažinančiai Lietuvos lenkų rinkimų akcijai (toks partijos pavadinimas), atsisakė dalyvauti. Va, toks požiūris į verslą Vilniaus rajone.

Gediminas PAVIRŽIS

*Vilniaus rajono savivaldybės tarybos narys
2007-10-21*

Archajinė keramika iš Trakų pusiasalio pilies grįžta į gyvenimą

Sigita NEMEIKAITĖ, Trakai

Pasuko prie ištakų

Grįžti prie savo šaknų. Tarkim, apie 7 tūkstančius metų prieš Kristų. Sunki, bet visiškai įmanoma misija. Jos rezultatus turėtume pamatyti prieš Kalėdas.

Tokie misionieriai praėjusią vasarą buvo viešosios įstaigos Vilniaus puodžių cecho vadovo Dainiaus Strazdo, jo kolegės Elenos Aleksejevos suburti jaunieji keramikai. Jau septintą vasarą Trakų pusiasalio pilyje jie eksperimentavo su istorija. Šiuos eksperimentus padeda įgyvendinti Trakų istorijos muziejus ir Kultūros paveldo departamentas.

„Jau nuo pavasario mintys sukasi apie pusiasalio pilį, kuri yra tapusi mūsų antraisiais namais. Darbų sezonas neatsiejamas nuo Trakų. Tai, ką pavyko per tuos kelerius metus nuveikti, šių metų pabaigoje bus pristatyta parodoje Nacionaliniame muziejuje bei specialiai parengtame leidinyje“, – pasakojo senosios keramikos tyrėjas D.Strazdas.

Dainius bene vienintelis Lietuvoje taip nuosekliai moksliskai tyrinėja archajinę keramiką ir ją atkuria senaisiais, kaip prieš tūkstančius metų, būdais. Jo istorinės rekonstrukcijos turi tvirtą mokslo pamatą ir įspūdingą konkrečią išraišką.

„Pirmaisiais metais pasirinkdavome kelias temas ir į jas gilindavomės. Atkurdavome buitinę keramiką, koklius. Tačiau pastaraisiais metais, nutarę, kad ne viską žinome, „plaukiuojame“, grįžome prie ištakų – į neolito laikotarpį“, – šypsodamasis pasakojo D.Strazdas.

Keramika atgimė iš šukių

Vasarą įsikūrusi keramikų stovykla ėmėsi darbų kruopščiai, iš anksto metodiškai jiems pasirengusi. Šiomet kartu su vadovais – D.Strazdu, E.Aleksejeva, archeologe S.Mikštaite – į keramikos atkūrimo slėpinius gilinosi 21 stovyklos dalyvis. Buvo apsispręsta atkurti Pamarių kultūros virvelinės keramikos gaminimo būdus. Pernai buvo gilintasi į Narvos kultūros ypatumus.

„Turėjome sukaupę šūsnis metodinės medžiagos. Be to, Nacionalinis muziejus iš fondų paskolino keletą autentiškų neolito keramikos šukių, kad pajustumė šios keramikos dvasią, spalvą, piešinį, faktūrą. Atkūrėme visą neolito laikotarpio keramikos technologinį procesą“, – sakė viena iš šios stovyklos organizatorių ir vadovių E.Aleksejeva.

Iš šių nedidelių, tačiau mokslui neįkainojamos vertės šukių atgimė įvairūs indai, jų ornamentai. Daugelis jų tiek savo forma, spalvomis pasirodė esą artimi šiuolaikiškam menui, tarsi patvirtindami, kad nauja yra pamiršta sena. Visa galerija keramikos dirbinių stulbino įvairove ir sunkiai nusa-

koma, iš vidaus pulsuojančia šiluma. Tokia improvizuota paroda ant žolės buvo galima gėrėtis paskutinę keramikų stovyklos dieną Trakų pusiasalio pilyje.

Internacionalinė kompanija

„Kuo primityvesnė technika, tuo sunkiau ją perprasti ir įvaldyti. Todėl ne visiems iš karto gerai sekėsi kurti keramikos dirbinius. Labai aiškiai mačiau, kuris darbas atliktas su įkvėpimu, meile, o kuris tik iš pareigos. Tačiau nemokant iš pirmo žvilgsnio paprastų dalykų, sunkiau suvokti sudėtingus. Visą senosios keramikos atkūrimo procesą atgavime kuo tiksliau“, – pasakojo archajinės keramikos entuziastas D.Strazdas.

Žavesio nepakartojamiems istorijos eksperimentams suteikė ir marga stovyklos dalyvių kompanija. Ją sudarė ne tik Lietuvos dailės akademijos studentai (ne tik keramikos specialybės), tačiau ir svečiai iš Rusijos, kurių profesijos ir darbas nieko bendra su keramika neturi. Be to, jau ketverius metus su senąja keramika eksperimentuoja ir keli iš Latvijos atvykstantys žmonės.

Rusai atsirado labai netikėtai. Užsukę į



Keramikų stovykloje Trakų pusiasalio pilyje dirbo per dvidešimt jo dalyvių

sostinėje (Užupyje) esančio Vilniaus puodžių cecho galeriją-dirbtuves, taip susižavėjo jų veikla ir darbais, kad panoro dalyvauti rengiamoje stovykloje. Penkių rusų iš Sankt Peterburgo entuziazmo neatšaldė ir vizų gavimo keblumai.

Kaip viskas prasidėjo

Tačiau grįžkime į netolimą praeitį. Archajinės keramikos stovyklos jau turi ir savo istoriją.

Pirmoji keramikų stovykla Trakų pusiasalio pilyje įvyko dar 1999 m. Ji surengta viešosios įstaigos Kultūros paveldo akademijos, kuriai vadovavo archeologas, dabar – Kultūros paveldo departamento direktorius, habil.dr. Albinas Kuncevičius, iniciatyva. Trakų istorijos muziejus svetingai sutiko istorijos rekonstrukcijų entuziastus.

Vėliau keramikų stovyklų rengimą perėmė sostinėje įsikūręs Vilniaus puodžių cechas ir Trakų istorijos muziejus.

Pirmąją stovyklos vasarą Trakuose D.Strazdas, tuomet Lietuvos dailės akademijos doktorantas, su studentais atkūrė senąją degimo krosnį ir išdegė pirmuosius dirbinius. Jie buvo nardinamai į specialius raugus ir stebino skirtingomis faktūromis bei spalvomis. Taip pirmą kartą buvo rekonstruota senovinė degimo krosnis, pastatyta pagal Vilniaus senamiestyje surastą ir gana gerai išsilaikiusią krosnį.

Liejosi atradimo džiaugsmas, nes buvo įgyvendinti ambicingi užmojai atkurti istorijos patirtį.

Tuo pat metu po visą Lietuvą pasklido gyvosios archeologijos dienos, kuriose buvo atgaivinami ir kiti senieji amatai. Beje,



D. Strazdas neįsivaizduoja keramikos rekonstrukcijų be Trakų

primindavo paslaptingas, mistiškas apeigas. Jis nenutrūkdamas net siaučiant lietuvių ir vėju. Keramikos entuziastai lyg vaidilutės sergėjo laužo ugnį, nuo lietaus apsigaubę polietileno plėvele.

Gyveno lyg senovės lietuviai

Stovyklos dienų žavesys – ne tik keramikos eksperimentai. Tai ir savitas, ypatingas, nutolęs nuo civilizacijos gyvenimo būdas. Įdomu, kad jos teikiama ir įprastų patogumų visiškai nepasigedo modernaus gyvenimo ir šiuolaikinių technologijų išpailinti žmonės.

Kaip ir kaset, stovyklos dalyviai rinkosi ne minkštus čiužinius, o šieno guolį viename iš pusiasalio gynybinių bokštų. Primityvesnės buities įsivaizduoti neįmanoma. Čia nėra elektros ir vandens. Tiesa, norint prisijungti elektrą, buvo įmanoma, tačiau jos niekas nepasigedo. Prausykla – Galvės ežere. Stovyklautojai šviesdavosi tik žvakėmis ir deglais. Lygiai taip prieš kelis šimtus metų gyveno ir didžiojo kunigaikščio Kęstučio pilies gyventojai.

Tačiau toks gyvenimo būdas buvo toks pagavus, kad kitas, labiau civilizuotas bokštas, daug įnamių nesulaukė.

Istorinė patirtis – interjere

Vilniaus puodžių cecho direktorius D.Strazdas, rengdamas archajinės keramikos stovyklas, puoselėja ne vieną tikslą. Jam įdomi ir mokslinė, ir praktinė šio proceso pusė. Jis prisipažįsta, kad technologijos proceso atkūrimas visada įdomiausias, bet iš jo išplaukia ir kiti siekliai.

„Man rūpi senuosius keramikos gaminimo būdus sugrąžinti į aktyvią vartoseną. Gal jų šiek tiek yra, bet pernelyg mėgėjiški. Svarbu ne paties daikto vartojimas, o jo sugrąžinimas į interjerą. Gyventi vien šiuolaikiškoje aplinkoje yra neįdomu, man visada trūksta kažkokių šiltų daiktų, sukauptų šimtų metų ar tūkstantmečių patirtį“, – dalijosi savo mintimis senosios keramikos specialistas.

Be to, Dainius mano, kad atkūrimo procesas tampa labai reikšmingas, nes jame suformuojami įgūdžiai, į gyvenimą grąžinamas amatas.

Netrukus sulauksime ypatingo įvykio. Pastarųjų trejų metų archajinės keramikos neolito laikotarpio rekonstrukcijos darbai bus pristatyti plačiai visuomenei.

Tačiau tai reiškia ne pabaigą, o naujo pradžią. Kitamet D.Strazdas su bendraminčiais ketina persiristi į bronzos amžių.

Danos Buinickaitės nuotr.



Pusiasalio pilyje – neįprasta ekspozicija po atviru dangumi

Ekspedicija Nerimi (Vilija) po 150 metų

Snieguolė BABECKAITĖ, Trakai

ekspedicijos dalyvė

Liepos 2 d. baigėsi mėnesį trukusi tarptautinė ekspedicija „Neris ir jos krantai“ grafo K.Tiškevičiaus keliais po 150 metų. Saulės kaitros nudeginti, vėjo nugairinti, lietaus ne kartą permerkti, bet laimingi, mes, daugiau kaip pusšimtis lietuvių ir baltarusių, pasiekėme Neries ir Nemuno santaką – galutinį savo kelionės tikslą. Baidarėmis, katamaranais ir guminėmis valtelėmis birželio 5-tą dieną pradėjome kelionę – išplaukėme iš Baltarusijos Kamenos kaimo. Mokslininkų grupė, vadovaujama Klaipėdos universiteto dėstytojo archeologo V.Vaitkevičiaus, ekspediciją pradėjo dar anksčiau. Ji pabuvojo pačiose Neries ištakose – Dokšičų r. pelkėse. Prieš išplaukiant

Mojavo žvejai, šūkavo vaikai, o kai kurie žmonės mūsų laukė specialiai, kad galėtų praplaukiančius pasveikinti. Svetingai pasitikdavo ir miestuose. Vileikoje buvo atidengtas dar vienas paminklinis akmuo, vaizduojantis Vilijos vingius.

Po dviejų kelionės savaitių kirtome Lietuvos sieną. Buivydžiuose, pirmoje mūsų stovyklavietėje, jau laukė kapitonas V.Kasperavičius su garsiuoju mediniu plaustu „Bliūškis“, kurio pavadinimą buvo gan sudėtinga išversti iš lietuvių kalbos draugams baltarusiams.

„Bliūškis“ kurį laiką plaukė su mumis, bet, deja, ne iki galo, nes šiam ypatingam plaustui Neris tapo per daug pavojinga.



Paskutinė plaukimo atkarpa

Kamenų kaime buvo atidengtas paminklinis akmuo jubiliejinei ekspedicijai atminti.

Ekspedicijos tikslas – pažinti Nerį, jos krantus, pamatyti juose esančius gamtos ir kultūros paminklus, susipažinti su pakrančių kaimų istorijomis ir gyventojais. Ypač daug dirbo mokslininkų grupė, kuri daugiausia bendravo su pakrančių gyventojais, rinko medžiagą būsimoms knygoms, atliko kasinėjimus, matavo upės akmenis ir pan. Visą ekspediciją nenuilsdamas darbovos ir kino režisierius V.Damaševičius, mūsų pramintas „operatoriumi Kipsu“. Jo kūrybinis triušas sutilps į kino filmą.

Lietuvoje upę išvydome kitokią.

Gyva, judri, su daugybe seklių, pavojingų akmenų ir rėvų, nenuspėjama. Iš ramos ir svajingos damos ji tarsi virto aiškiai princese, trokštančia apversti kokią bejėgę valtelę.

Šokčiodami po linksmas bangas tęsėme kelionę. Pamilome šią upę. Mums, ekspedicijos dalyviams, ji tapo šventa. Graudu buvo žiūrėti į plaukiančius nereikalingus baldus, į išmestus šiukšlių maišus, kuriuos tarsi supykusi upė prardė... Juokinga pasidarė prisiminus, kaip plaukdama ilgai mąsčiau, kur padėti saldainio popierėlį ir kramtomą gu-



Bendra plaukimo priemonė suartino skirtingus žmones

Vilija (taip Baltarusijoje vadinama Neris) pakrėtė nuo pirmųjų kilometrų. Plati, mąslė, tingiais vingiais supo mūsų laivus. Tankūs pakrančių miškai, pilni paukščių, apjuosti kvepiančių aukštų žolynų juosta, bylojo apie natūralią, žmogaus nepaliestą gamtą. Krantuose matėme daug senų, ne vieną amžių skaičiuojančių ąžuolų, kuriuos prieš 150 metų, be abejo, matė plaukdamas ir K.Tiškevičius.

Šildė Baltarusijos gyventojų dėmesys.

mą. Net minties nebuvo mesti į upę. O žmonės meta. Be skrupulų meta batus, padangas, daužo į pakrantės akmenis tuščius butelius, atvežę šiukšlių maišus suverčia, o gal sviedžia tiesiog į upę pro virtuvės langą... Matėme ir sužalotus, vamzdžiais „papuoštus“ upės krantus. Išgraužti buldozerių, sugadinti, sopantys... Ir nė nebandyk kam nors ką nors sakyti. „Mano namas, mano krantas, mano nuosavybė, ką noriu tą darau“ –



Ekspedicijos dalyviai po šventės Vilniaus Rotušėje

atrėš. Liko viltis, kad Neris netaps visišku šiukšlių konteneriu, o nepriklausoma, skaidri ir kerinti tekės.

Daug gražių ir įspūdingų dalykų per visą ekspediciją išvydome, daug kaimų aplankėme. Iškilūs bažnyčių bokštai, praeitim alsuojantys piliakalniai, uogienojais apžėlę pilkapiai, vilčių ir ašarų prisigėrusios šventos vietos, svetingi ir daug menantys senieji kaimo gyventojai. Pilnus įspūdžių ir lengvai pavargusius mus va-

Paskutinė plaukimo atkarpa buvo ypatinga. Tvyrojo nepaprasta nuotaika. Į Neries-Nemuno santaką plaukėme lėtai, vieni gailėdamiesi, kad ekspedicija baigėsi, kiti dainuodami, tretį šmaikštaudami... Bet tikriausiai visi pajutome tą patį: Neris mus sujungė, suartino, netgi supynė likimus... Vieni su džiaugsmu, kiti su išsiskyrimo ašaromis pasiekę santaką šokome į vandenį. Labiausiai džiaugėsi ekspedicijos vadovai



Kelionės pabaiga – Neries ir Nemuno santaka. Džiaugsmo ir išsiskyrimo ašaros

karais pasitikdavo dainų ir šokių kolektyvai, vietiniai gyventojai su sveikinimais ir vaišėmis. Vėliau vakarai prie laužo, gitara ir dainos, bendra arbata ir pokalbiai ligi ryto. Taip pamažu tapome viena didele šeima.

M.Petuchas ir V.Vidūnas. Pastarasis ir ekspedicijos vėliavą išmaudė.

Kelionė baigėsi. Gims kelios knygos, kino filmas, fotografijos paroda, o svarbiausia ji pasiliks kaip nuostabiausias prisimi-



Kerinti ir paslaptinga Neris

Tik nedidelė dalis nuplaukėme visą maršrutą. Daug prisijungdavo kelyje ar suskubdavo į savo kasdienybę. Ištvėrimingiausiems, plaukusiems nuo pradžios iki Kauno, šio miesto vicemeras S.Buškevičius įteikė atminimo medalius.

nimas mums, dalyviams. Kas žino, gal ši ekspedicija atvers kelius kitiems tyrinėtojams, kelionėms, turizmui... Gal kas nors panorės dar kartą nuplaukti tuos daugiau kaip 450 km?.. Jei taip, tikrai neapsiriks.

Turgelių valsčiaus lietuviškos mokyklos (1939–1944)

Antanas LESYS, Jovita NIŪNIAVAITĖ-LESIENĖ, Vilnius

Lietuvos geografas ir kartografas Petras Gaučas viename savo veikale rašė: „Pietryčių Lietuva yra savita dėl savo etnolingvistinės gyventojų sudėties. Čia vyrauja lenkų tautybės gyventojai, be to, gyvena lietuvių, rusų, gudų ir kitų tautybių žmonės. Pastaraisiais amžiais tai svetimųjų suslavinta Lietuvos Respublikos dalis“.

1939 m. spalio 29 d. Lietuva atgavo Vilniaus kraštą. Spalio 31 d. Vilniaus apskrityje įsikūrė apskrities viršininkas, policijos nuovada ir kiti administracijos organai. Savo veiklą pradėjo Lietuvos Respublikos Švietimo ministerija. Vilniaus apskrities Pradžios mokslo departamentas atnaujino lietuviškų mokyklų veiklą Lietuvoje. 1940m. balandžio mėnesį švietimo įstaigų surinktomis žiniomis Vilniaus apskrityje buvo 155 pradžios mokyklos su 13000 vaikų ir 337 mokytojais. Iš 155 mokyklų tik 40 turėjo savo patalpas, kurios beveik visos buvo senos. Lenkai per 19 šeimnininkavimo metų Vilniaus apskrityje pastatė tik 1 mūrinę ir 28 medines mokyklas, bet nė viena iš jų dar nebuvo galutinai įrengta.

Turgelių miestelyje (šiuo metu Šalčininkų r.) buvo įkurtas lietuviškas valsčius. Sulenkintoms vietovėms grąžinti lietuviški vardai. 1939–1940m. Turgelių valsčiaus gyvenvietėse pavyko įkurti ar reorganizuoti eilę lietuviškų pradžios mokyklų: Turgelių, Tabariškių, Padvarionių, Bielazariškių, Senasalio, Negibėnų, Kazimieriškių, Slabados, Merkio, Vilkiškių, Naujelių ir kitas. Išlikę Lietuvos archyvų dokumentai šalia pastarųjų mokyklų mini ir Turgelių valsčiaus Beržų, Girdžiūnų, Aleksiškių bei kitas lietuviškas mokyklas, veikusias vokiečių okupacijos metais.

Atgavus Vilniaus kraštą, pirmiausia į Rytų Lietuvos lietuviškas pradžios mokyklas važiavo patriotiškai nusiteikę mokyto-

jai-savanoriai iš visų Lietuvos kampelių. Buvusios lenkiškos mokyklos buvo perorganizuotos pagal Lietuvos įstatymus ir programą; įvesta lietuvių kalba kaip privalomas dalykas. Mokytojų daugumą sudarė vietos gyventojai lenkai, kuriems nepriklausė Lietuvos pilietybė. Jiems buvo leidžiama dirbti, atsižvelgiant į jų sunkią materialinę padėtį. Iš lenkų mokytojų, baigusių paruošimo mokyklas, buvo reikalaujama išlaikyti šešių skyrių lietuvių kalbos egzaminus, sutvarkyti pilietybės reikalus. Jiems buvo leidžiama, esant laisvoms darbo vietoms, laikinai mokytojauti, kol įsigis įstatymo numatytą mokytojo cenzą. 1940/1941 mokslo metais buvo siekiama laipsniškai įvesti dėstymą lietuvių kalba.

Laikinai uždarytose buvusiose valdinėse lenkų pradžios mokyklose kai kurie mokiniai „streikavo“. Juos kurstė pašaliniai agitatoriai-šovinistai. Vaikai neklausydavo mokytojų, neatvykdavo į mokyklą. Tokie „drašuoliai“ būdavo išbraukiami iš mokinių sąrašų. Vėliau minėtų mokinių tėvai lankydavosi pas švietimo įstaigos vadovybę prašydami priimti vaikus į mokyklą ir garantuodami jų paklusnumą.

Didžioji dalis pradžios mokyklų neturėjo savo patalpų, todėl joms buvo nuomojami kambariai kaimo ūkininkų sodybose. Mokyklų darbą apsunkino menkas mokyklų inventoriųs. Trūko mokyklinių suolų (daugelis jų buvo daryti dar prieš 1914 m. didįjį karą), vadovėlių, rašymo priemonių, sąsiuvinių. Klasės buvo šildomos krosnimis. Dažnai trūkdavo kuro. Kai kur mokiniai mokėsi net prie žibalinų lempų. Pradžioje Turgelių vls. pradžios mokyklose mokiniai buvo mokomi lietuvių ir lenkų, o kai kur- lietuvių ir gudų kalbomis. Gudų laikraštis „Krynica“ (1939 m. gruodžio 6 d.) rašė apie pradinių mokyklų

reikalus Vilniuje ir jo srityje: reikalavo, kad mokyklose vaikų nemokytų mokytojai lenkai, nes jie gali gudų vaikus sulenkinti; tegul gudams, norint juos išmokyti Lietuvos valstybinės kalbos, dėsto lietuviai.

Vėliau įsivyravo tik lietuvių kalba. 1939 m. gruodžio 6 d. tuometiniame laikraštyje „Vilniaus balsas“ pasirodė Apskrities viršininko įsakymas dėl tautinių vėliavų. Mokyklos buvo aprūpintos trispalvėmis, valstybės prezidento ir kitų įžymių vyrų portretais. Mokyklos turėjo savo antspaudus ir iškasas, kuriose buvo Vytis ir lietuviškos mokyklos pavadinimas.

Pradžios mokyklose I-IV skyriuose buvo dėstomi šie mokslo dalykai: tikyba, lietuvių kalba, skaičiavimas, aplinkos pažinimas, dainavimas, dailė ir rankų darbai, kūno kultūra. Kiti dalykai, pavyzdžiui, gamta, geografija, istorija buvo dėstomi V-VI skyriuose. Vokiečių kalbos pradėta mokyti karo metais.

Lietuviškose pradžios mokyklose buvo naudojami šie vadovėliai: A.Giedrius „Vy-turėlis“ ir „Saulutė“; Gerutis „Rūtėlė“; M.Vasiliauskas „Žibutė“ ir „Praktinis lietuvių kalbos vadovėlis“; M. ir A. „Skaityk“; J.Damijonaitis „Aritmetikos uždavinynas“; P.Naujelis „Aritmetikos uždavinynas“; A.Kaunas „Skaičiavimo vadovėlis“; J.Dragašius „Fizikos vadovėlis“; J.Geniušas „Istorijos vadovėlis“; A.Klimas „Lietuvos geografija“. Visi vadovėliai gražiai išleisti (geras popierius, kieti viršeliai). Sovietiniu laikotarpiu Pradžios mokyklų valdyba buvo paskelbusi naujo lietuvių kalbos elementoriaus konkursą. Elementorius turėjo būti parašytas taip, kad jame atsispindėtų socialistinė dvasia ir atitiktų naujuosius (sovietinius) pedagogikos reikalavimus.

Visas Turgelių valsčiaus pradžios mokyklas aplankė ir tikrino Vilniaus apskrities Pradžios mokslo departamento inspekcija. Tikrinimo aprašymai išliko istoriniuose šaltiniuose.

Lietuvos Respublikos Švietimo Ministerija; Pradžios Mokslo Departamentas; 1939–1940 metų Vilniaus apskrities (Turgelių valsčiaus) pradžios mokyklų sąrašas Bielazariškių kaimas; Turgelių paštas; 6 km iki Turgelių autobusų stoties.

Pirmosios Lietuvos sovietizacijos metu veiklą pradėjo Švietimo liaudies komisariatas. Buvo organizuojami liaudies švietimo apskričių ir miestų skyriai. Nebemokoma tikybos, bet pradėta mokyti rusų kalbos.

Vokiečių okupacijos metais, nors ir buvo mokoma vokiečių kalbos, pavyko išsaugoti švietimo autonomiją ir mokymo turinį, ne taip kaip bolševikinio grubaus kišimosi į mokyklų veiklą 1940–1941 m., o vėliau ir faktinį savarankiškumą.

Dauguma pradžios lietuviškų mokyklų sėkmingai gyvavo, kol Turgelių valsčiuje nepasirodė baltalenkiai. 1944 m. sausį valsčiaus dvareliuose pradėjo stovyklauti Armijos krajojvos būriai. Lietuviškų mokyklų mokytojams lietuviams įsakyta išsikraustyti iš Turgelių valsčiaus. Tad 1944 m. pavasarį valsčiuje, kuris priklausė Vilniaus apskričiai, lietuviškų mokyklų darbas buvo visiškai sužlugdytas ir lietuvių kalba Merkio aukštupio pakrantėse beveik neskambėjo.

Dabar trumpai apžvelgsime 1939–1944 m. veikusias lietuviškas pradžios mokyklas.

ALEKSIŠKIŲ PRADŽIOS MOKYKLA

1943 m. lapkričio 1 d. mokyklą aplankė ir patikrino Lietuvos Respublikos Vilniaus apskrities Pradžios mokslo departamento inspekcija. Nustatyta, kad pradžios mokykla įkurta medinio namo dalyje. Keturių skyrių mokiniai mokėsi vienoje kla-

sėje (jos bendras grindų plotas buvo 26 m²). Pažymėta, kad mokslo metai prasidėjo rugsėjo 16-ąją. Mokytoju dirbo vienas vyras. Mokykloje mokėsi 56 vaikai (33 berniukai ir 23 mergaitės). Visi mokiniai ir pagal tautybę, ir pagal gimtąją kalbą buvo baltagudžiai. Mokymas vyko lietuvių kalba. Tikrinimo metu mokykloje nebuvo 27 mokyklinio amžiaus vaikų, nes jiems tiesiog nebuvo vietos mokyklos patalpoje (joje vos tilpo 56 mokiniai).

BERŽŲ PRADŽIOS MOKYKLA

Mokykla įsteigta karo metais. Mokyklai pritaikytas medinis pastatas. Buvo 4 skyriai. Klasėms paskirti 2 kambariai (grindų plotas 28 m²). Mokytojui buvo duotas 1 kambario butas su virtuve. Pastate buvo 4 krosnys.

1943 m. mokykloje darbas prasidėjo rugsėjo 18 dieną. Tuo metu mokyklos nelankė 50 apylinkėje esančių mokyklinio amžiaus vaikų. Nurodoma pagrindinė priežastis: „Dėl toumo. Padvarionių ir Dainavos kaimuose reikalingos klasės (komplektai). Atstumas nuo pagrindinės mokyklos 3 km“. Tuo metu mokėsi 69 vaikai (39 berniukai ir 30 mergaičių). Pagal gimtąją kalbą ir tautybę buvo 66 lietuviai; 3 mokiniai buvo stačiatikiai, o likusieji – katalikai.

Mokyklos vedėjomis ir mokytojomis dirbo: lietuvė Ona Simkevičienė-Zokaitė (mokytojavo nuo 1941 m. liepos mėnesio), L.Michailovaitė (dirbo 1943/1944 mokslo metais). Be jų mokykloje mokytojavo Felicija Sobierajūtė ir Mykolas Liščinskis.

Mokykla tikrinta 1943 m. lapkričio 6 d.

BIELAZARIŠKIŲ PRADŽIOS MOKYKLA (6 km iki Turgelių autobusų stoties)

1940/1941 mokslo metais mokykloje buvo 4 skyriai ir 2 klasės (bendras grindų plotas 70 m²). Mokiniai mokėsi medinia-me, nuomojamame name, kuriame buvo 3 krosnys. Be klasių buvo ir rūbinė (14 m²). Ši pradžios mokykla neturėjo nei vyryklės, nei salės ar aikštės, nei žemės sklypo.

Mokykla tikrinta 1943 m. lapkričio 4d. Pažymėta, kad 1943/1944 mokslo metais mokykloje taip pat buvo 4 skyriai. Joje iš viso mokėsi 141 mokinys (57 berniukai ir 84 mergaitės). 4-ame skyriuje buvo 12 berniukų ir 20 mergaičių. Mokinių skaičius pagal tautybę: 125 lietuviai, 15 lenkų, 1 gudas; mokinių skaičius pagal gimtąją kalbą nenurodytas. Romos katalikų – 141.

Patikrinimo metu mokyklos nelankė 61 mokinys. Pagrindinė nelankymo priežastis – neturtas, rūbų, avalynės stoka.

Mokslo metai prasidėjo spalio 1 dieną. Nuo 1941 m. liepos mėnesio mokyklos vedėju ir mokytoju dirbo lietuvis Bernatavičius Jonas (laisvai samdomas), galintis mokyti lenkų kalbą. Mokytojauti pradėjo 1939 m. Mokytojavo ir Bučikaitė Irena (laisvai samdoma), galinti mokyti lenkų kalbą. Ji mokykloje dirbo nuo 1930 m.

Visuotinis Lietuvos Generalinės srities gyventojų surašymas 1942 m. gegužės 27 d.

1. Bernatavičius Jonas, baigė vidurinę mokyklą ir kursus pedagoginiame institute, Vilniuje. Gimė 1916 m. rugsėjo 15 d., nevedęs, lietuvis, dirba pradžios mokykloje vedėju.

2. V.Malkevičiūtė (giminaitė), lankė vidurinę mokyklą, gimusi 1922 m., netekėjusi, lietuvė.

3. Bučikaitė Irena, baigė mokytojų seminariją, gimė 1907 m. lapkričio 7 d., netekėjusi, lenkė.

Dirba pradžios mokyklos mokytoja.

Tęsinys kitame numeryje

Mokyklos pavadinim.	Klasių skaičius I-IV sk.	Iš viso V-VI sk.	Dėstomoji kalba	Kiek klasių dirba savuose n.	samdom. n.
1. Merkio Vilkiškės	2	-	2	lietuvių- lenkų	- 2
Merkio Vilkiškių kaimas; Turgelių paštas; 6 km iki Turgelių autobusų stoties.					
2. Naujeliai	1	-	1	lietuvių- lenkų	1 -
Naujelių kaimas; Turgelių paštas; 10 km iki Turgelių autobusų stoties.					
3. Negibėnai	2	-	2	lietuvių- lenkų	2 -
Negibėnų kaimas; Turgelių paštas; 11 km iki Turgelių autobusų stoties.					
4. Beržiškės	1	-	1	lietuvių	- 1
Padvarionių kaimas; Tabariškių paštas; 7 km iki Turgelių autobusų stoties.					
5. Senasalis	2	-	2	lietuvių	- 2
Senasalio kaimas; Turgelių paštas; 6 km iki Turgelių autobusų stoties.					
6. Slabada	1	-	1	lietuvių	1 -
Slabados kaimas; Turgelių paštas; 7 km iki Turgelių autobusų stoties.					
7. Tabariškės	2	-	2	lietuvių- lenkų	- 2
Tabariškių kaimas; Tabariškių paštas; 5 km iki Turgelių autobusų stoties.					
8. Turgeliai	3	2	5	lietuvių- lenkų	5 -
Turgelių kaimas; Turgelių paštas.					
9. Kazimieriškės	1	-	1	lietuvių	- 1
Kazimieriškių kaimas; Turgelių paštas; 5 km iki Turgelių autobusų stoties.					
10. Bagušiai	1	-	1	lietuvių	- 1
Bagušių kaimas; Turgelių paštas.					
11. Bielazariškės	2	-	2	lietuvių- lenkų	- 2

GERVĖČIŲ KRAŠTO LIETUVIAI – JIE MOKĖSI LIETUVIŲ KALBOS

Valentas ŠIAUDINIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 13

Dvarininkui mirus jis buvo palaidotas prie koplyčios, pastatytas paminklas (paminklo liekanos išlikusios).

1975m. Girių kaimo gyventojos Jadvygos Kasevičienės rūpesčiu koplyčia buvo suremontuota. Lėšas remontui suaukojo Girių, Kerplėšinės, Knystuškių, Milciejų, Peliagrindos ir Petrikų kaimų gyventojai. (Pati Jadvyga Kasevičienė pardavė karvę ir gautus pinigus paaukojo koplyčios remontui). Žinoma, neapseita be kivirčių su Astravo rajono valdžia. Remontuojant koplyčią, savo patarimais padėjo Gervėčių klebonas kun. Kazimieras Gvazdavičius.

Dabar sekmadieniais ir laidotuvių metu koplyčioje vyksta pamaldos tik lietuvių kalba.

Kapinėse, sprendžiant iš užrašų ant paminklų, apie 90-95% palaidotųjų yra lietuviai ir tik vienas kitas lenkas ar rusas.

1930m. vasarą (500 mirties metinių proga) Giriose pastatytas paminklas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kunigaikščiui Vytautui Didžiajam. Paminklą pašventino Vilniaus šv. Kazimiero draugijos pirmininkas kun. Antanas Viskantas. Dalyvavo per 1000 žmonių. Paminklas stovi iki šiol.

Nors visi gyventojai buvo lietuviai, bet 1919m. kaime įsteigta lenkiška mokykla. 1921 – 1922m.m.

Gervėčių klebono kun. Ambraziejaus Jakavonio iniciatyva Juliaus Buckaus namuose atidaryta 3-jų skyrių lietuviška mokykla. Mokėsi 64 mokiniai. Vedėja Ona Šekštelytė, baigusi vakarinius kursus prie Vilniaus lietuvių dviklasės mokyklos ir keturias vasaras pasitobulinusi vasaros mokytojų kursuose Vilniuje. Antras mokytojas – Aleksandras Giedraitis.

Mokyklą išlaikė A. Jakavonis: visokeriškai rėmė mokytojus, mokėjo šeimnininkui Julijui Buckui nuomą ir t.t. Malkomis aprūpindavo tėvai.

1922-1923m.m.

1922m. mokyklą perėmė Vilniaus lietuvių švietimo draugija „Rytas“. Mokė tie patys mokytojai: Ona Šekštelytė ir Aleksandras Giedraitis. Trijuose skyriuose mokėsi 67 mokiniai.

1923-1924m.m.

1924m. balandžio 14d. mokykla gavo koncesiją. Vedėja Ona Šekštelytė patvirtinta 1924m. balandžio 18d. Mokė ir mokytojas Aleksandras Giedraitis. Sąrašuose buvo 73 mokiniai, bet mokyklą lankė tik:

I skyrių -18 mokinių,

II skyrių - 15 mokinių,

III skyrių - 12 mokinių.

Iš viso : 45 mokiniai.

Mokytojai kaime ne tik vaikus mokė, bet ir organizavo jiems naujametės eglutės, o jaunimui – vakarus.

Mokytojas Aleksandras Giedraitis 1923m. liepos 27d. surengė vakarą, kuriame dalyvavo apie 500 jaunuolių (matyt, vakaras vyko klojime). Pardavė 75 bilietus po 6 000 lenkiškų markių, 90 bilietų – po 4 000 lenkiškų markių, 100 bilietų po 2 000 lenkiškų markių, 225 bilietus po 500 lenkiškų markių. Iš viso 490 bilietų už 12 500 lenkiškų markių.

Be to, pardavinėjo programas po 2 500 lenkiškų markių (parduota apie 300) ir gėles, už kurias surinkta 250 000 lenkiškų markių. Taigi, iš viso surinko per 500 000 lenkiškų markių (bet ir išlaidų turėjo apie 250 000).

1924-1925m.m.

Mokykla mokslo metus pradėjo lapkričio 16d. Vedėja Ona Staškevičienė (buvusi Šekštelytė), patvirtinta 1924m. rugsėjo 9d. Antra mokytoja – Stefanija Jankevičiūtė.

I skyriuje mokėsi 20,

II – 16,

III – 13 mokinių.

Iš viso: 49 mokiniai.

1924m. gruodžio 3 dieną mokytoja Stefanija Jankevičiūtė Vilniaus lietuvių švietimo draugijai „Rytas“ rašė pranešimą, kuriame nurodė, kad Girių lietuviška mokykla iš Vilniaus Marijos Šlapelienės knygyno gavo 20 egz. Mečislovo Matulevičiaus „Mūsų dirva“, 20 egz. „Nove szyt“ ir 20 egz. J.Domijonaičio „Pradžiamokslis“ už 128,5 zlotus. Parduodama vadovėlius mokiniams, surinkusi tik keletą zlotų, o kitus išdalinusi nemokamai neturtingiems vaikams. Klausia, kaip jai atsiskaityti knygynui. Vakaraus veikė kursai suaugusiems, kuriuos lankė 13 jaunuolių.

1925-1926m.m.

Mokykla persikėlė į erdvesnes patalpas pas Julijų Laukaitį, kur išbuvo iki mokyklos uždarymo 1931m. Už patalpas savininkui „Rytas“ mokėjo 130 zlotų per metus.

Klasėje 4 langai: 104cm x 70cm. Klasės aukštis 2,54m.

1925m. rugsėjo 13d. mokykla gavo koncesiją. Vedėją Zigmą Mateiką patvirtino 1925m. lapkričio 28d. Antras mokytojas – Antanas Bubulis (g. 1902m. Gerkonių k., Dūkšto sen., Ignalinos raj. 1925m. baigęs Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos keturias klases, vasaromis tobulinęsis mokytojų kursuose). Mokėsi 47 vaikai.

1926-1927m.m.

1926m. liepos 6d. mokykla gavo koncesiją. Vedėją Zigmą Mateiką patvirtino lapkričio 16d. Per mokslo metus vienas kitą pakeitė net trys mokytojai: Delfina Raubaitė, Leonas Gaidelis, Vladas Talkačiauskas. Mokėsi 23 mokiniai (14 iš Knystuškių, 9 iš Girių ir Milciejų). Mokinių sumažėjo, nes Giriose įkūrus valdišką lenkišką mokyklą, dalis mokinių nuėjo mokytis į ją. Tuo metu lenkiškoje mokykloje mokytoja buvo lietuvė Genė Žižmaraitė, todėl tėvai manė, kad ir lenkiškoje mokykloje vaikai išmoks lietuvių kalbos (nors lietuvių kalbai buvo skiriamos tik dvi savaitinės pamokos). 1933m. mokytoją Genę Žižmaraitę pakeitė mokytojas lenkas.

1927 – 1928m.m.

1927m. liepos 30d. mokykla gavo koncesiją. Vedėjas Mykolas Luneckas, baigęs Vytauto Didžiojo gimnazijos šešias klases ir humanitarinius bei pedagoginius kursus, buvo patvirtintas 1927 rugsėjo 21d. Antrąją mokytoja dirbo Veronika Leleikaitė. Mokėsi 31 mokinys:

I skyriuje 12, II – 6, III – 13.

1928 – 1929m.m.

Atidarytas ketvirtas skyrius, kuriame mokėsi keturi mokiniai. Dirbo tie patys mokytojai. Vedėjas Mykolas Luneckas ir mokytoja Veronika Leleikaitė.

Mokykla turėjo aštuonis triviečius mokyklinius suolus, dvi rašomąsias lentas, skaičiuotuvus, gaublių, Lietuvos žemėlapi, dvi lempas, termometrą, devynis įvairius paveikslus ir 67 knygas.

1929-1930m.m.

Mokyklos vedėja Julija Plėnytė – Kušelevičienė patvirtinta 1929m. spalio 7 d. Antras mokytojas Vladas Talkačiauskas. Mokėsi 26 mokiniai.

1930 – 1931m.m.

Vedėja Julija Kušelevičienė patvirtinta liepos 8d. Antras mokytojas Motiejus Bičiela. Mokėsi 26 mokiniai.

Vilniaus mokyklų apygardos kuratorius 1931m. liepos 15d. raštu Nr. 358 Girių „Ryto“ mokyklą uždarė.

Uždarius lietuvišką mokyklą, jos patalpose 1931m. gruodžio 5d. atidaryta „Ryto“ skaitykla. „Rytas“ už patalpas Julijai Laukaičiui mokėjo po 80 zlotų per metus. Skaityklai vadovavo Valentinas Krėčius (šeima gyveno Pelesoje, Rodūnės valsčiuje, Lydos apskrityje). Jis po pietų skaitykloje Girių kaimo vaikus pamokydavo lietuvių kalbos. Pvz., 1932 – 1933m. pradžioje mokė 3 – I skyriaus, 4 – II, 2 – III, 5 – IV skyriaus. Iš viso 14 mokinių. Valentinas Krėčius buvo veiklus, energingas visose kultūrinės veiklos srityse.

Nuo 1933m. rudens Giriose jau mokė mokytojas V.Ramanovskis - lenkas, nemokantis lietuviškai. Tėvai ėmė bruzdėti. 1934 – 1935m.m. buvo atsiųsta mokytoja Julija Kušelevičienė, kuri mokė tik lietuvių kalbos, o visus kitus dalykus dėstė mokyklos vedėjas lenkas, atsargos karininkas. Vedėjui nepatiko, kad po kojomis maišosi mokytoja lietuvė. Jis su lenkų mokinių pagalba pasiekė, kad po metų mokytoja paliktų mokyklą. Lenkiškos mokyklos vedėjui nepatiko ir Valentino Krėčiaus veikla. Pasielkęs Gervėčių policijos komendantą, 1933m. balandžio 11d. apskundė V. Krėčių, kad šis Lenkijos erelį viešai pavadinęs višta, o patį J. Pilsudskį – Ilgaūsiu. Byla atsidūrė teisme. Pirmą kartą Varnionių miesto teismas bylą nagrinėjo 1933m. birželio 20d. ir nubaudė V. Krėčių 3 mėnesiais arešto. Po to bylą svarstė Vilniaus apygardos teismas: 1933m. spalio 10d., lapkričio 21d., 1924m. sausio 29 ir sausio 31d. Visus kartus Varnionių teismo nuosprendį patvirtino. V. Krėčius nuosprendį apskundė Lenkijos aukščiausiajam teismui Varšuvoje. Šis 1934m. birželio 4d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendį panaikino. 1934m. birželio 13d. Vilniaus apygardos teismas buvo priverstas Krėčių išteisinti. Šis teismų maratonas V. Krėčiui kainavo per 500 zlotų (už juos tuo metu buvo galima nupirkti šešias karves).

1939-1941m. veikė baltarusiška mokykla. 1942-1944m., t.y. kai Gervėčių kraštas priklausė Lietuvai, Giriose veikė lietuviška mokykla. Mokė Julius Valeika, gimęs Miciūnų kaime, gyvenantis Giriose. Mokėsi apie 100 mokinių (fronto metu žuvo 8m. mokinys Algis Valeika).

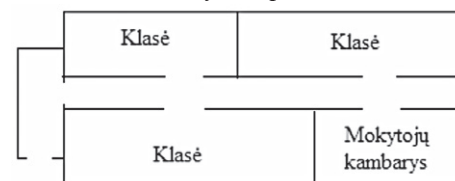
Po Antrojo pasaulinio karo atidaryta ru-

siška pradinė mokykla Karmazų namuose, vėliau perkelta pas Stasį Jakavicką.

1956m. kolūkis kaimo gale pastatė dviejų klasių (kambarių) mokyklą (dabar čia gyvena mokytojai).

1961m. rudenį Rimdžiūnų rusiškos septynmetės mokyklos 5-7 klasės persikėlė į Girias. Įsteigus aštuntą klasę, Girių mokykla tapo aštuonmetė. 5-8 klasės įsikūrė buvusiam naujai suremontuotame klube, nes Giriose buvo pastatytas atskiras mūrinis pastatas kultūros namams.

1961-1963m. buvusios Girių aštuonmetės mokyklos planas:



1963m. mokyklai pastatytas priestatas.

Giriose mokykla išbuvo iki 1996m. rudens.

1956 – 1960m. Rimdžiūnų septynmetėje bei Galčiūnų, Girių, Knystuškių pradinėse mokyklose lietuvių kalbą dėstė mokytojas Antanas Šironas. 1958m. gegužės 1d. mokytojas su Girių kaimo jaunimu suarošė vakarą: suvaidino keletą trumpų pjezių lietuvių ir rusų kalbomis, padainavo lietuvių liaudies dainų („Pabalnoti jau žirgeliai“, „Sutems tamsi naktuzėlė“, „Oi tu, Joneli“) ir „Kur Nemunas teka“, po vieną dainą rusų bei ukrainiečių kalba. Vakaras labai pasisėkė. Kolūkio pirmininkas savi-veiklininkus apdovanojo 150 rublių premija. Su šia programa Girių jaunimas pasirodė Gervėčiuose, Rimdžiūnuose, rajoninėje dainų šventėje, netgi srities šventėje Molodečne. 1960m. mokytojas Antanas su žmona Jadvyga išvyko iš Gervėčių krašto.

1960- 1961m. lietuvių kalbos mokė Vincas Burokas.

Nuo 1961m. rudens iki 1964m. vasaros Girių aštuonmetėje ir Knystuškių bei Rimdžiūnų pradinėse mokyklose lietuvių kalbos mokė Bernardas Šaknys.²² Jam talkino Vilniaus universiteto ketvirto kurso studentai lituanistai, atlikdami ilgalaikę pedagoginę praktiką: 1962m. vasario 1d. – 1962m. birželio 1d. – Irena Jakštaitytė (dabar Tomkienė)¹⁰⁰; 1963m. vasario 1d. – 1963m. birželio 15d. – Juozas Levickas¹⁰¹; 1964m. vasario 1d. – 1964m. birželio 5d. – Nijolė Česnakavičiūtė.¹⁰²

1964m. rudenį Girių, Knystuškių ir Rimdžiūnų mokyklose lietuvių kalbą mokyti pradėjo Danutė Kaltanaitė, gimusi Knystuškių k., baigusi lietuvių kalbą Vilniaus universitete (1971m. mirė).

1971 – 1979m. Giriose, Knystuškėse ir Rimdžiūnuose lietuvių kalbos mokė Ona Augulytė iš Rimdžiūnų.

Nuo 1989m. rudens šiose trijose mokyklose iki 1996m. lietuvių k. mokė Renata Greinaitė, turinti aukštąjį išsilavinimą.

Lietuviškos mokyklos, veikusios tarpukariu ir Antrojo pasaulinio karo metais

Gailiūnuose – 1921 – 1926m.

Galčiūnuose – (Pirmojo pasaulinio karo metu dirbo su pertraukomis). 1920 – 1921m.m. – nelegaliai. 1921m. gruodžio 4d. – 1927m. spalio 9d. oficialiai.

Gervėčiuose – 1918m. spalio 6d. atidaryta, o 1924m. pradžioje uždaryta (lenkų valdžia lietuviškas mokyklas pirmiausia uždarinėjo miesteliuose).

Tęsinys kitame numeryje

„Voruta“ parduodama

K110	Vilnius, Geležinkelio 16
K145	Vilnius, Konstitucijos 12
K190	Vilnius, Gedimino 7
K200	Vilnius, Gedimino 13
K26	Vilnius, Sodų 22
K44	Vilnius, J.Lelevelio 2
K45	Vilnius, Gedimino 19
K48	Vilnius, Gedimino 2
K5	Vilnius, Sodų 22
K6	Vilnius, Gedimino 44
K7	Vilnius, Gedimino 31
K78	Trakai, Vytauto 90
K8	Vilnius, Gynėjų 1
K85	Trakai, Vytauto 37
K9	Grigiškės Kovo 11-osios 25a
K91	Vilnius, Geležinkelio 4
K369	Klaipėda, Taikos pr.101
K236	Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g.

XV tarptautinė knygotyros konferencija „Rankraštinis ir spaudos paveldas išsaugojant Lietuvos ir kitų Baltijos šalių išeivijos tautinį tapatumą” Vilniuje ir Druskininkuose

Petras DUMBLIAUSKAS, Alytus

2007 m. rugsėjo 27–29 d. Vilniuje ir Druskininkuose vyko XV tarptautinė knygotyros konferencija „Rankraštinis ir spaudos paveldas išsaugojant Lietuvos ir kitų Baltijos šalių išeivijos tautinį tapatumą“.

Kaip teigė prakalbos žodyje konferencijos organizatorius profesorius Domas Kaunas, išeivija ir jos sukurtas kultūros paveldas – neatskiriama kiekvienos tautos savastis. Palyginti negausioms Baltijos šalių tautoms jis itin svarbus, nes padeda išsaugoti išeivijos tautinį tapatumą ir jos ryšius su tėvyne. Pradedant XIX amžiaus pabaiga, kai prasidėjo masinė emigracija iš Lietuvos, išeivijoje buvo sukurta įvairių kultūros vertybių. Daug jų sunaikino laikas, dalis pateko į užsienio šalių saugyklas, nemaža dalis įvairiu metu pasiekė Lietuvą. Daugiausia išeivijos liuanistinio paveldo siuntų į Lietuvą atkeliavo atgavus valstybės nepriklausomybę 1990 m. Panašius kultūros paveldo grįžimo reiškinius regime ir kaimyninėse šalyse. Tad jau metas pamėginti suvokti, kuo praturtėjome per šiuos nepriklausomybės metus, ką nuveikėme tyrinėdami išeivijos rankraštinių ir spausdintinių paveldą, ką žinome apie jį kaip rašytinės atminties kūrėją, jos spaudos idėines ir politines sroves, išeivijos senosios spaudos veikėjus, bibliofilus bei kolekcininkus ir jų vaidmenį išsaugant pirmtakų istorijos dokumentiką. Norinčių skaityti pranešimus konferencijoje buvo daug, todėl teko daryti apribojimus net ir atskiroms valstybėms, kad iš vienos kurios nebūtų daugiau nei 5 pranešėjai.

Pirmojo konferencijos pranešimo „Išeivijos spaudos paveldo sampratos klausimu“ autorė Alma Braziūnienė iš Vilniaus universiteto negalėjo dalyvauti, bet jis vis tiek buvo perskaitytas. Ką laikyti paveldu ir kokią atranką daryti – vieniems leidiniams skiriama daugiau dėmesio, kitiems mažiau. Lietuvos partizanų laikraščiai labai reti, tačiau pasigendama jų bibliografinių šaltinių.

Toliau buvo Remigijaus Misiūno (Vilniaus universitetas) pranešimas „Išeiška knyga: svarstymai domėjimosi madai praeinant“. Lee Burchinal iš JAV pristatė „Lietuvių kalbos šaltinius kai kuriose JAV bibliotekose ir archyvuose“. Šiuos duomenis besidomintieji gali rasti ir internete. Net du pranešimus teko skaityti ponui A.Kairaičiui. Jis pristatė neatvykusių į konferen-

ciją Patricijaus Algimanto ir Vinco Taškūnų iš Tasmanijos universiteto parengtus pranešimus „Mes saugojame lietuvių tautinį paveldą, naudodami vietinę anglų kalbą“ ir „Lietuviško rankraštinio ir spaudos paveldo telkiniai Tasmanijos universitete“. A.Kairaičiui pačiam teko maityti Australijos realijas, apie kurias vaizdingai ir papasakojo. Iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos lietuvių Australijoje gyveno nedaug, jų pagausėjo tik pokariu, kada vyriausybė ėmė keisti savo politiką imigrantų atžvilgiu. Ką dangi bijota „spalvotų“ emigrantų iš Azijos invazijos, buvo atvertos durys lietuviams iš pabėgėlių stovyklų Vokietijoje. Tų laikų emigrantams teko gyventi tikrai sudėtingomis sąlygomis ir prastose pašiūrose. Nors Sibiro šalčių ir uodų jiems neteko ragauti, tačiau kandančių ir kertančių gyvių čia netrūko. Ilgą laiką neturėta periodinio leidinio anglų kalba, todėl Australijos visuomenė nedaug ką ir žinojo apie mažumą – lietuvius. Ir tik tada, kai aktyviai Australijoje veikianti komunistų partija paskelbė dezinformaciją, kad visi išeiviai lietuviai žydsaudžiai ir nacių kolaborantai, laikraščiai ėmė rašyti apie lietuvius pirmuose puslapiuose. Įdomu, kad komunistų partija įsivėlė į teismus, kuriuose nė vienas konkretus lietuvis nebuvo nuteistas dėl kolaboravimo su naciais. Tada, kai teismams buvo išeikvota 30 milijonų dolerių, įsikišo Australijos vyriausybė, paraginusi užbaigti šiuos „cirkus“ arba pateikti konkrečių įrodymų.

Manfredas Kleinas iš Bylefeldo aukštosios profesinės mokyklos supažindino su pranešimu „Tėviškės istorijos medžiaga klaipėdiškio muziejiniame rinkinyje ir archyve Cloppenburg (Vokietija)“. Šis archyvas liudija, kokius daiktus išsivežė su savimi bėgdami nuo sovietų invazijos Klaipėdos krašto gyventojai. Čia saugoma ir labai retų Klaipėdos laikraščių, kurių nėra net ir Berlyno bibliotekose. Dalis pasitraukusių į Vokietiją klaipėdiškių neprarado savo ryšių su tėviške, dovanodavo archyvui įvairios medžiagos. Buvo ir dar vienas Ilonos Bučinskytės ir Daivos Dapkutės iš Lietuvių išeivijos instituto pranešimas „Lietuvių išeivijos ideologinių srovių archyvinį paveldą: aktualumą ir prieinamumą“.

Konferencijoje supažindinta ne tik su lietuvių išeivių, bet ir kitų šalių išeivių rašyti-

niu paveldu. Pirmąją konferencijos dieną buvo numatyti net 6 tokie pranešimai, o antrąją dieną – 4. Valerij Gerasimov iš Baltarusijos respublikos prezidentinės bibliotekos ir Larisa Dovnar iš Baltarusijos kultūros ir menų valstybinio universiteto pristatė pranešimą „Baltarusių išeivijos spaudos paveldas šiuolaikinėje Baltarusijos ir užsienio spaudoje“. Olga N. Iljina iš Sankt-Peterburgo valstybinio kultūros ir meno universiteto skaitė pranešimą „Rusų išeivijos asmeninės bibliotekos Rusijos knygotyrininkų darbuose“. Konferencijoje pristatytas ir Estijos, Latvijos, Lenkijos išeivijos paveldas.

Spaudos ir rankraštinių paveldui didžiausia grėsmė buvo sovietmečiu. Todėl aš gerbiu to meto bibliofilus ir kolekcininkus, kurie nepaisydami asmeninių interesų, rizikos, saugojo mūsų paveldą. Tačiau jei kas galvoja, kad po 1990 metų viskas susitvarkė šioje srityje – tas labai apsirinka. Dabar didžiausia grėsmė iškilusi militaristiniam Lietuvos paveldui ir jo saugotojams. Tarybiniais laikais saugumiečiai bėgiodavo paskui Lietuvos kolekcininkus ir siūlydavo įsigyti „Lietuvių archyvą“ ar kitas sovietų nusikaltimus demaskuojančias knygas, o dabar bėgioja norėdami „pakaibinti“ militaristus. Senus ir „raudonus“ laikus man primena ir kažkokio šnipelio infiltravimas į Vilniaus kolekcininkų klubą. Šiai akcijai buvo išeikvota daugybė mokėsių pinigų, o iš vienas kito nepažįstančių kolekcininkų buvo sukurpta „grupuotė“, kurios nariams siūlytos bausmės didesnės net už žmogžudžių. Niekaip nesuprantu, kam tokie „cirkai“ daromi. Net ir Afrikos tamsiaodžiai supranta, kad ginklas perėjo didžiulę evoliuciją nuo strėlės ir dar vis tobulėja. Nemanau, kad profesionalus žudikas naudotųsi 100 metų senumo surūdijusiais ginklais, labiau pavojingais jam pačiam nei būsimai aukai. Filme „Brolis 2“ tai atrodo romantiškai, bet realybė kitokia. Nebeaktyvus militarizmas taip pat paveldas, tačiau pagal dabartinius įstatymus privalo būti sunaikintas.

Rengiu knygą apie Dzūkijos kolekcininkus ir tikrai suprantu, kodėl dauguma jų niekada neišeis iš pogrindžio. Tad ši vertinga medžiaga niekada nepasieks visuomenės. Iki šiol neturime muziejininkavimo ir kolekcionavimo įstatymų, o remian-

tis esamais Čiapajevo ir Dzeržinskio laikus menančiais – beveik kiekvienas Lietuvos kolekcininkas yra nusikaltėlis. Pacituosiu tik vieno kolekcininko man skirtą laišką:

„Kol turime tokią įstatyminę bazę kokia yra dabar, tai kažkaip nelabai esu linkęs per daug afišuotis, taigi ir su archeologais mažai bendrauju. Esu čia per tokį pažįstamą būsimąjį archeologą parodęs muziejininkams vieną radinį (gerai, kad tik nuotrauką), norėjau tik detalesnę informaciją apie radinį gauti, tai vos skandalas nekilo, kad privačiose kolekcijose kokie tai radiniai voliojasi. Turėčiau mitrai i muziejų nešti. Jei jų ir nesudomintų, bet tai jie ir privalėtų užregistruoti.“

Švedijoje situacija visai kitokia, buvau ten penktadienį – antikvaruose vyksta prekyba archeologiniais radiniais be jokiu didelių apribojimų, daiktai parduodami su muziejų ar archeologų raštiškais autentiškumo patvirtinimais ar netgi su aprašymais. Niekas nebijo muziejininkams rodyti radinių, nes kolekcionavimas yra legalus. Jei muziejus nori radinio, tai derasi su radėju, kolekcionieriumi ar perpardavinėtoju. Kolekcininkai rašo straipsnius, vyksta bendradarbiavimas su archeologais ir muziejais ir visiems viskas gerai. Tiesa pas juos labai sena privačių kolekcijų tradicija, o pas mus tai sovietmečiu nutrūko ir turime tik to laikotarpio tradicijų bei įstatymų tęstinumą. Pralošia abi pusės”.

Aš norėčiau tik pastebėti, kad tokios padėties priežasčių daug, bet kelios yra labai aiškios. Tai ne tik minėtas kolekcionavimo tradicijų nutrūkimas, bet ir Lietuvos kolekcininkų socialinės padėties pasikeitimas. Anksčiau kolekcininkai daugiausiai buvo aukštuomenė – ponai, turėję dideles knygas, archeologijos radinių bei ginklų kolekcijas. O su tokiais net ir rusų carai batiuškos labai nesipykdavo išskyrus su dalyvavusiais sukilimuose. O dabar tarp aukštuomenės žmonių tik vienas kitas kolekcininkas. Aišku daug ką lemia ir sovietmečiu įskiepytas žmogaus bėtiesiškiškumas.

Rugsėjo 29 d. buvo išvažiuojamoji konferencijos sesija į Druskininkus. Nežinau, ar daug grybų dalyvavusieji prisirinko Druskininkų miškuose, įtariu, kad nelabai. Tačiau vaizdingų ir istorinių vietų lankymas turėjo savo vertę. Juolab, kad oras tikrai buvo rudenišškai auksinis. Džiugu, kad gražias rudens dienas galima jau vadinti ir knygotyrininkų dienoms.

Skandalingos datos minėjimas-su žvilgsniu į dabartį ir ateitį

Leonardas ALEKSIEJŪNAS, Vilnius

Tarp ypač skaudžių Lietuvai datų-1920 m. spalio 9-oji, kai Lenkijos kariuomenė užgrobė Vilnių ir didelę Rytų Lietuvos dalį. Ši data įgijo Vilniaus dienos pavadinimą, ji nuolat prisimenama Lietuvoje bei mūsų užsienio tautiečių. Šiemet minint atmintiną dieną „Vilnijos“ draugija, Vilniečių ainių klubas, Lietuvių švietimo draugija „Rytas“ pakvietė į Vilniaus rotušę.

Minėjimas prasidėjo „Vilnijos“ draugijos pirmininko dr. Kazimiero Garšvos įžangos žodžiu ir M.Valančiaus blaivystės sąjūdžio folkloro ansamblio „Giedra“ patriotinėmis dainomis apie Vilnių. Nepriklausomybės kovas, pritariant visai sausakimšai salei.

Istorikas doc. Romas Batūra apžvelgė politinių įvykių sūkurius Vilniuje, Vilniaus krašte pirmaisiais XX a. dešimtmėčiais, sudėtingas 1918-aisiais atsikūrusios Lietuvos valstybės gyvavimo aplinkybes.

Grėsmių jaunai Lietuvos valstybei radosi iš visų pusių. Susikryžiavo ir bolševizmo, ir Lietuvos interesai. Atvirus karo su Lietuvos Nepriklausomybės gynėjais savanoriais veiksmus griebtasi dangstyti diplomatinė apgaule. Lenkų generolas L. Želigovskis, vykdydamas slaptą maršalo J. Pilsudskio įsakymą, 1920 m. spalio 8 d. pareiškė neklausęs Lenkijos kariuomenės vadovybes. Tą pačią dieną L. Želigovskio vadovaujama Lenkijos kariuomenės divizija – tariamieji sukilėliai pradėjo veržtis į Lietuvą, spalio 9-ąją užėmė Vilnių ir Vilniaus kraštą. Maskuodama šią agresiją Lenkijos vyriausybė okupuotą Vil-

niaus kraštą paskelbė Vidurine Lietuva, o 1922 m. prijungė prie Lenkijos.

Doc. R. Batūra priminė sunkius Rytų Lietuvos okupacijos padarinius. Įvairiausiomis priemonėmis imta slopinti lietuvių. Trečiojo dešimtmečio pabaigoje Vilniaus krašte nebeliko nė vienos lietuviškos mokyklos. Pasak istoriko, tos praeities atgarsių, apraiškų girdime, matome ir dabar. Idealizuojami J.Pilsudskio veiksmai, paminklu pagerbiama Armija krajova (Armia krajową), kurios „žygdarbiai“ Vilnijoje Antrojo pasaulinio karo metais gerai žinomi šio krašto žmonėms, atgaivina slaviška, antilietuviška dvasia.

„Esu šimtaprocentinė vilnietė“, – pristatė dalyviams Eugenija Bulotienė. Gimus ir augusi Vilniuje ji 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, paskui išvyko į JAV, po 45-erių svetur gyventų metų – vėl gimtajame mieste. Ponia Eugenija papasakojo, kaip būdavo minima Vilniaus diena Jungtinėse Valstijose – Čikagoje, Detroite (šiam mieste ji gyveno), Kanadoje – Toronte. Gal nereikėtų nė priminti, daug kas žino, jog „šimtaprocentinė vilnietė“ – viena iškilusių Amerikos lietuvių visuomenės veikėjų. „Vorutos“ leidyklos 1995 m. išleistoje dr. Algirdo M.Budreckio knygoje „Vilniečių veikla išeivijoje“ išsamiai susipažįstame su Vilniaus krašto lietuvių sąjunga (VKLS), jos darbais, vadovais, energingaisiais darbininkais, talkininkais. E. Bulotienė buvo šios 1950 m. prasidėjusios veikti organizacijos Detroito skyriaus valdybos, vėliau Centro valdybos narė, VKLS vicepirmininkė.

„Žinau, – sakė ji Rotušėje, – ir šiemet Čikagoje, Detroite minės Vilniaus dieną.“ Salėje matė būrelį jaunimo, linkėjo, kad kitą kartą jo būtų daugiau.

Pritardamas E. Bulotienės išsakytoms mintims, kad Spalio 9-oji visada turėtų būti ryški atmintinų dienų kalendoriuje ir kad jos minėjimuose dalyvautų gausiau jaunimo, Vilniečių ainių klubo valdybos pirmininkas Kęstutis Šimas pabrėžė šios istorinės datos suvokimą, jai skirtų renginių svarbą, reikalingumą jaunosios kartos pilietiniam ugdymui.

Dažnas iš kalbėjusiųjų – Vilniaus apskrities viršininko administracijos Socialinių reikalų, švietimo ir kultūros departamento direktorius Jonas Vasiliauskas, „Rytas“ lietuvių švietimo draugijos pirmininkas Algimantas Masaitis, Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos direktorius Algimantas Žilius, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Vyriausybės darbuotojas Alfonsas Kairys, „Vytautų klubo“ atstovas Vytautas Ramanauskas ir kiti – reiškė nerimą, susirūpinimą dėl liūdnos lietuviškų mokyklų padėties Vilnijos krašte. Vilniaus rajono Maišiagalos, Rudaminos mokyklose valstybine kalba mokamasi susispaudus, dviem pamainomis, naujų mokyklų nestatoma, nors pinigų tam gauta. Apie pusantro tūkst. šio rajono moksleivių važinėja į Vilnių, kad galėtų mokytis lietuvių kalba. Vilniaus, Šalčininkų rajonuose trūksta jaunų mokytojų.

Ilgametis, daug patirties turintis Vil-

niaus apskrities kultūros, švietimo specialistas Jonas Endriukaitis sakė, kad gal pritrūksta ir mūsų susitelkimo, pastangų. Jis prisiminė anksčiau dažnai rengtas keliones su kultūrinėmis, švietėjiškomis misijomis po apskritį. Tą veiklą labai skatindavo, išvykose dalyvaudavo ir apskrities vadovas Alis Vidūnas (jis ir dabar tarp minėjimo dalyvių), ir ministras akademikas Zigmas Zinkevičius. „Švieskime visus – nuo mažiausių iki žilagalvių, – kvietė J. Endriukaitis, – tai turėtų būti kiekvieno inteligento pareiga, atsakomybė“.

Juolab kad esama ir štai kokio „švietimo“. Ištrauka iš „Vilnijos“ draugijos pirmininko dr. K. Garšvos perskaityto rezoliucijos „Dėl Lenkijos teritorinių pretenzijų Lietuvai“ projekto: „Rugsėjo 17 ir 18 d. Lenkijos valstybinė televizija TVP transliavo laidą „Pakraščiai yra mūsų“ ir „Pakraščių netekimas“. Lietuva, Baltarusija ir Ukraina vadinta Lenkijos pakraščiais, 52 procentų lenkų laikoma Lenkijos teritorija. Nutylėta, kad Vilniaus, Gardino sritys 3000 metų buvo etinės baltų žemės, kad 700 metų teisėtai priklausė Lietuvos valstybei (Vilnius pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją yra ilgaamžė jos sostinė), kad 20 metų buvo Lenkijos klastingai okupuotos, sulaužius Suvalkų sutartį“.

Spalio 9-ajai prigijo Vilniaus dienos vardas. Matyt, verta dažniau pakartoti ilgesnį, bet apibrėžtesnį, koks ir įrašytas ne viename kalendoriuje, – Vilniaus užgrobimo prisiminimo diena.

Bogdano Oginskio rūmais pažymėtas kaimas

Augustinas ICKEVIČIUS, Liutonys, Kaišiadorių r.

Marcijonas Bogdanas Oginskis

Garsios Oginskių giminės aidas ateina iš XV a. pabaigos, iš tų laikų, kai Maskvos Didžioji Kunigaikštystė pradėjo vienyti slavų žemes. Siaurėjant LDK valdoms, iš buvusių savų žemių pasitraukė ir kunigaikščiai Oginskiai.

Pagal pasirinktą tyrimo objektą kalbėsiu apie vieną kunigaikščių giminės atstavą – Marcijoną Bogdaną Oginskį (1568–1640). Tai vienas iš žinomiausių didikų gi-



Dabar šiame rūmų pastate yra Mūro Strėvininkų pensionato administracija.

minės atstovų, palikęs gilų pėdsaką Lietuvos istorijos vingiuose. Jis dar žinomas kaip gausią šeimą turėjęs Lietuvos didikas. B.Oginskis turėjo keturis sūnus: Dimitrijų, Aleksandrą, Joną, Samuelį Levą. Jis turėjo tiek pat dukterų: Barborą, Doratą, Apoloniją, Aną. Ne vien gausia savo šeima rūpinosi B.Oginskis. Jis dar žinomas kaip įtakingas LDK kariuomenės pulkininkas, dalyvavęs žygiuose kovojant su Maskva, kazokais, švedais. 1580m. Stepono Batoro paskiriamas Trakų pakamore. Jo nuopelnai nebuvo nepastebėti. Jam buvo atlyginta suteikiant teisę valdyti Uogintų, Kruonio, Vievio dvarus. B.Oginskis gavo ir visą eilę seniūnijų: 1579m. – Karmėlavos, 1582m. – Kairiškių, 1586m. – Darsūniškių. Anot šaltinių, 1570m. Kruonio dvaras tapo B.Oginskio nuosavybe. Ilgainiui didiko valdos plečiasi, į jo nuosavybę patenka Uogintų, Vievio, Mūro Strėvininkų dvarai. Ties ta vieta paminėtina Juozo Briliausko ir Gedimino Tamošiūno knyga „Žiezmariai“ (Kaišiadorys: Kaišiadorių etninės kultūros centras, 1998), kurioje skaitome: „Oginskiai pavardę gavo nuo Uogintų dvaro (Kruonio apylinkėje), kai jiems 1486m. šį dvarą padovanojo Lenkijos karalaitis Aleksandras“ (p. 95).

Mūro Strėvininkai

Pradžioje turėčiau priminti, kad Strėvininkai Kaišiadorių krašte yra žinomi keleri. Kalbėsiu apie Mūro Strėvininkus, tačiau tenka priminti, kad šeši kilometrai į šiaurės vakarus nuo jų yra ir Medinių Strėvininkų kaimas, kuriame 1923m. buvo 77 sodybos ir 395 gyventojai. Greta Medinių Strėvininkų – Strėvininkų Babilių kaimas. Bostono enciklopedijoje skaitome: „Yra du gretimi Strėvininkų kaimai, kuriuose 1923m. drauge buvo 146 sodybos su 728 gyventojais“ (Lietuvių enciklopedija, Bostonas: 1963, p. 39).

Anot minėto šaltinio, manoma, kad XIV a. čia yra buvusi lietuvių pilis, kronikose minima Streben vardu, kurią kryžiuočiai 1368m. sudegino. Šaltinyje spėjama, kad galbūt prie Strėvos upės, prie dabartinių Strėvininkų, 1348 ir 1375 metais vyko smarkios kovos su kryžiuočiais. Primenama, kad Jogailos 1387m. dokumente paminėti devyni valsčiai, tarp jų ir Strėvininkų (ten pat. p. 39–40).

Mūro Strėvininkai yra netoli Strėvos upės, penki kilometrai į pietryčius nuo Žiezmarinių. O nuo aukštesnės Liutonių kalvos it gulbių ar gandrų šeima baltuoja ir patys Oginskių dvaro rūmai, kurie iškilo XVII a. Juos pastatė kunigaikščiai Oginskiai. Anot šaltinių, tą vietovę, siekiant atskirti nuo kitų 4 bendravardžių Strėvininkų kaimų, imta vadinti Mūro Strėvininkais. Mūro Strėvininkai išgarsėjo, kai 1828m. buvo įsteigta audimo manufaktūra, pagal darbų apimtį prilygo fabrikui. Ji buvo pirmoji medvilninių audinių manufaktūra Lietuvo-

je. Medvilnė audiniams buvo gabenama iš Anglijos, o lininiai siūlai ir linai superkami savo krašte. Dviejų aukštų mūriniuose namuose buvo įmontuotos 31 staklės drobei ir 31 staklės įvairioms medvilninėms medžiagoms austi. Audimo ir balinimo darbams prižiūrėti Oginskis buvo pakvietęs iš Škotijos audėją Joną Garvisą su sūnumi ir balinimo meistą Robertsoną. Pasak šaltinio, fabrike dirbo 60 verpėjų, 30 siūlų vyniotųjų ir 62 berniukai prie staklių. Per nepilnus dvejus metus fabrike pagaminta 70

gabalų (rietimų) kamertucho, 80 gabalų languoto perkelio, 76 gabalai lygaus spalvoto perkelio, 328 gabalai drobės (ten pat, p. 40).

Po pastarosios Mūro Strėvininkų buvusios manufaktūros statistinės analizės negaliu nutylėti patyrimo, kad mūsų istoriografijoje išgali norma, kad tarsi ir nebūtina minėti pirminių šaltinių, rašant straipsnius ar netgi panašaus pobūdžio knygas. Tai liudija, kad ir tas atvejis, kai lygiai tokius pat statistinius duomenis perskaičiau jau dabartiniais laikais išleistose knygose, tačiau jų autoriai pirminių šaltinių nenurodo. Todėl jais sąmoningai nesiremiu, nors tai kartais gali klaidinti skaitytoją, esą autorius, rašydamas ne visus šaltinius žinojo... Tą faktą galima buvo nutylėti, jei tai pasitaikytų retai, tačiau šią žalingą mūsų ydą pastebiu jau ne pirmi metai. Keista, kad tokia praktika naudojasi ne vien istoriografo patirties neturintys jauni autoriai. Tai ne kartą pastebėjau ir tų, rodos, garbingų mokslo vyrų knygose, kurių pavardės lydi mokslo vardų ir laipsnių titulai...

Paminėję laikmečio negandas, grįžkime į praeitį, į 1831m., kai Strėvininkų dvaras buvo perduotas valstybės išdui, jo žemė – išparduota valstiečiams. Nepriklausomos Lietuvos laikais vyriausybės dvaro rūmus perdavė Šv. Vincento Pauliečio draugijai, kuri čia įkūrė prieglaudos namus. Juose buvo išlaikomi apie 400 žmonių. Ilgiausiai prieglaudai vadovavo kunigas Jonas Kazėnas (1906–1946m.). Globotinius prižiūrėjo vienuolės kotrynietės (1940m. jų buvo 11). Vienuoles tarp savo globotinių matome senose nuotraukose, kurias autoriui parūpino Aleksandras Dapkevičius. Šis nuoširdus žmogus yra talkinęs ne vienam rašiusiam Strėvininkų istorijos klausimu. Žinoma, kad šiomis retomis ir laiko prigesintomis nuotraukomis yra pasinaudojęs ir profesorius Česlovas Kudaba.

Strėvininkų pensionatas

Neminėdamas, kiek kartų įstaiga buvo reorganizuota ir pertvarkyta, primenu, kad nuo 1980m. įstaiga vadinasi Strėvininkų pensionatas. Jame nuo 1994m. gyvena 252 žmonės, turintys psichikos raidos sutrikimų arba sergantys lėtinėmis psichinėmis ligomis. Pensionate veikia 10 socialinių individualaus darbo grupių, kuriose dirba 10 socialinių darbuotojų. Grupės sudarytos pagal gyventojų galimybes, poreikius, sveikatos būklę ir intelektą. Nuo 1970m. pensionatui vadovauja ilgametis įstaigos direktorius Aleksandras Dapkevičius, kunigaikščio Gedimino V laipsnio ordino kavaliereus. Direktorių vadovauja 140 darbuotojų būriui.

Praveriame Oginskių dvaro praeitį Mūro Strėvininkuose menančias duris. Mus pasitinka jaukus vestibulius ir platūs laiptai, vedantys į administracinę pastato dalį. Prie-

šais laiptus, ant sienos kabo įrėmintas medžio bareljefas, iš kurio žvelgia Bogdanas Oginskis, o šalia jo – memorialinė lenta, kurioje skaitome: „Šie rūmai, XVII šimtmeityje kunigaikščio Oginskio statyti, per Didįjį karą sudegę. Darbo ir Socialės Apsaugos Vyriausiojo Inspektorius Aleksandro Šostako sumanymu bei rūpesčiu ir Šv. Vincento Pauliečio Draugijos Centro Valdybos pastangomis 1928–1936m. kapitaliai suremontuoti, Pono Vidaus Reikalų Ministerio Gener. Juliaus Čapluko įsakymu yra skirti Valstybės Invalidų Namams Strėvininkuose“.

Pensionato koplyčia

Anot senų rašytinių šaltinių, 1744m. Strėvininkuose buvo koplyčia. Nežinoma nei kas, nei kada ją statė. Teigiama, kad 1865m. ji paversta rusų cerkve. Po trisdešimties metų, t. y. 1895m., perstatyta. Vėliau koplyčia buvo įrengta invalidų namuose.

Knygoje „Žiezmariai“ skaitome: „1989 metais A.Dapkevičiaus <...> rūpesčiu atkurta šv. Vincento Pauliečio Mūro Strėvininkų pensionato koplyčia. Koplyčia gražiai sutvarkyta ir išpuošta, turimas visas reikiamas inventorių pamaldoms. Pastaruoju metu koplyčioje aukojamos šv. Mišios kartą per mėnesį, ją lanko pensionato ir kaimo gyventojai. Kartą per metus, t. y. rugsėjo 27 d., koplyčioje švenčiama šv. Vincento Pauliečio šventė–atleidai. Koplyčia priklauso Žiezmarinių parapijai.“

Mūro Strėvininkų cerkvė

Jau antrą šimtmetį skaičiuoja Mūro Strėvininkų cerkvė. 2005m. Mūro Strėvininkų rusų sentikių religinė bendruomenė paminėjo savo cerkvės ir parapijos šimtmečio jubiliejų. Jo taip laukė parapijiečiai, kurių vietos šventikas Zotikas Aleksejevas pri-
skaičiuoja vos 42.



Seserys kotrynietės visada būdavo šalia tų, kuriuos rūpestingai globojo



Vienuolės su savo globotiniais

Anot Ramutės Šimelienės, šventoriuje girdėjosi ne vien rusiška šneka. Mūro Strėvininkų parapijos sentikiai ir jų vaikai jau seniai įsiliejo į Lietuvos bendruomenę, gražiai kalba lietuviškai, mokosi lietuviškos mokyklose, kiti baigę aukštųjų mokslus. Dalis asimiliavosi su vietos gyventojais, tad yra ir mišrių (pagal religiją ir tautybę) šeimų (Mūro Strėvininkų cerkvei ir parapijai – 100 metų // Kaišiadorių aidai. – 2005, rugsėjo 2, p. 1). Anot jos, senosiose istorijos knygose užfiksuota, kad į Lietuvą sentikiai atkeliavo dar XVII a. bėgdami nuo šventiko Nikono diegiamos naujojo tikėjimo ir represijų, ku-

rios buvo taikomos neatsisakantiems tėvų tikėjimo sentikiams (ten pat.).

Sentikiai Mūro Strėvininkuose apsigyveno XIX a. pradžioje. Cerkvė pastatyta 1905m. Vietiniai senoliai prisimena, kad žemę cerkvei statyti padovanojo ūkininkas Malafejus Ževžikovas, o staliaus darbus atliko meistrai iš Aukštadvario. Pirmas žinomas cerkvės šventikas – Prokofijus Kaštelianovas.

„Apie 1937-uosius metus Mūro Strėvininkų sentikių bendruomenė buvo viena iš gausiausių Lietuvoje. Vietos sentikiai ir dabar prisimena, kad labai religinga buvusi Fadejaus Rybakovo šeima. Trys sūnūs: Karpas, Semionas ir Jepifanas tapo šventikais, o ketvirtasis Levonas ištikimai tarnavo cerkvei. Sovietinės okupacijos metais dalis Mūro Strėvininkų sentikių, kaip ir kiti Lietuvos žmonės, buvo represuoti. Cerkvės šventikas tėvas Jepifanas Rybakovas 1949-aisiais buvo suimtas ir ilgai kalėjo Sverdlovsko srities lageriuose. Kai jį suėmė, šventiku tapo Joakimas Aleksejevas, dabartinio cerkvės šventiko Zotiko Aleksejevo tėvas“ (ten pat, p. 3).

Kraupūs buvo Mūro Strėvininkų sentikiams 1969 metai, kai sudegė jų cerkvė. Anot R. Šimelienės, gaisro priežastis ligi šiol neaiški, tačiau parapijiečiai ir sovietmečiu sugebėjo gauti leidimą atstatyti cerkvę. Neleista jos statyti su kupolu. Ji daugiau buvo panaši į paprastą kaimo gryčią. 1989m. į Mūro Strėvininkų cerkvę paskirto šventiko Zotiko Aleksejevo rūpesčiu pastatytas kupolas ir kryžius. Lėšomis tą statybą parėmė pensionato direktorius Aleksandras Dapkevičius.

„Mūro Strėvininkų sentikių bendruomenė – mūsų šalies istorijos dalis, galima

sakyti, retas reiškinys, netgi kultūros paveldo dalis, kurį būtina išsaugoti“ (ten pat.).

Rašydamas mažų miestelių, jų apylinkėse esančių kaimų istorijas primenu, kad gyvename išskirtinį savo gyvenimo tarpsnio laikotarpį, kurį vainikuos 2009-ieji jubiliejiniai Lietuvos tūkstantmečio paminėjimo metai. O trumpa Mūro Strėvininkų istorija tegu kukliu istorijos dvelksmu atgaivins apdulkėjusias mūsų širdis, kurios kūlversčiais veržiasi į kompiuterizuotą ir neretai dviasiskai nutautintą Europą. Pasaulį, kuriame būsime suprašti tik tuomet, kai jį papildysime savo tautos išmintimi puoselėta istorija, kultūra, etniniu ir kitu liaudies kūrybos lobynu.

„VORUTOS“
KULTŪROS PRIEDAS
RYTŲ LIETUVAI

2007 11 27 Nr 11 (19)

„Vorutos“ projektą „Lietuvos istorinės
irpilielinės savimonės akcentai“ remia Vilniaus
miesto savivaldybės administracija

Lietuviškas baras

Algirdinės Maišiagaloje

Rugsėjo 23-iają Maišiagaloje įvyko Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo (1377-2007) minėjimo šventė. Lietuvoje įprasta tokias šventes pradėta šv. Mišiomis. Maišiagaloje jas aukojo mons. Alfonsas Svarinskas. Šventę organizavo visuomeninės organizacijos – Vilniaus įgulos karininkų ramovė (pavaduotojas ir režisierius Gaudentas Aukštikalnis) ir Lietuvos kariuomenės LDK Algirdo motorizuotas batalionas bei visuomeninė organizacija „Kunigaikščio Merkelio Giedraičio ainiai“ (prezidentė – Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto dėst. prof.dr. Zina Gineitienė).

Dalyvavo daug kolektyvų – Vilniaus karininkų ramovės vyrų choras AIDAS (vadovas Tadas Šumskas), KASP pučiamųjų orkestras, vadovas ir dirigentas Ričardas Čiupkovas, Karių teatras, vadovas ir režisierius Leonas Ciunis, Vilniaus karininkų ramovės liaudies muzikos kapela, vadovaujama Leono Pranulio, Senosios muzikos ansamblis „Puelli Vilnensis“, vadovaujamas Giedrės Strikulenės. Šventė, prasidėjusi bažnyčioje, tęsėsi prie Maišiagalos piliakalnio. Jos metu „Voruta“ pakalbino kai kuriuos šventės dalyvius.



Šventės organizatoriai ir dalyviai. Iš kairės Gaudentas Aukštikalnis, Zina Gineitienė, Alfonsas Gedminas, Karolis Giedraitis, Vita Rėmenytė ir Giedrius Liorentas

Karių teatro režisierius Leonas Ciunis

Kelintą kartą vyksta ši šventė?

Manau, jog ketvirtą. Vienais metais nevaidinome, nes buvo sugriautas Algirdo paminklas.

Gal prisimenate, kuo viskas prasidėjo?

Mus pakvietė Karininkų ramovė, dėstytoja Zina Gineitienė. Taigi viskas prasidėjo stichiškai.

Kokia anksčiau buvo Jūsų Karių teatro programa?

Iki tol mes stengdavomės dalyvauti panašiuose patriotiniuose, tautai ir valstybei reikšminguose renginiuose. Pastatėme „Živilės“ trečiąją dalį, kurią rodomas 1940 metų bolševikų pogrindis. Jį vaidinome Šiauliuose, kur vyko universitetų teatrų festivalis, Karo akademijoje ir praėjusiais metais - Karininkų ramovėje.

Kokia teatro programa šiemet?

Šiemet sukanka 5 metai, kai dirbame Karo akademijoje, todėl norime atnaujinti tarpukario Lietuvos karių teatro vadovo pulkininko Brazilevičiaus komediją „Audila nebrendila“, o baigti metus Sofijos Kymantaitės komedija „Kuprotas oželis“. Darbas jau įpusėtas.

Ką vaidinsite šiandien?

Šiandien vaidinsime iš Lietuvos metraščio Bychovo kronikos apie Algirdo žygį į Maskvą. Skaitysime ir inscenizuosime.

Vis dar norite prisiminti Maskvą?

Kas buvo tai buvo, iš istorijos neišbrauksi. Šiaip ar taip, Algirdo valdoma Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė tuo metu buvo didžiausia kunigaikštystė Europoje. Algirdas į Maskvą buvo surengęs 3 žygius, taigi vieną jų ir inscenizuosime.

Gal paminėtumėte, kas vaidina šiame spektaklyje?

Daugiausia kariūnai, teatro veteranai. Norėtųsi išskirti Henriką Bačiulį, Vacį Žebrauską, Audronę Guigaitę, Vilną Volskienę, kuriuos būtų galima akcentuoti kaip civilių grupę.

Ar Karių teatras populiarus?

Mes dažniausiai gastroliuojame kariniuose daliniuose, bent jau kiekvieną mėnesį su spektakliu išvažiuojame į kokį nors dalinį. Kadangi jauni kareiviai vaidina labai entuziastingai, matyt, jų užsidegimą, energiją perima ir žiūrovai. Vis dėlto populiariausias - komedijos. Šiuo metu gastroliuojame su A.Čechovo „Jubiliejumi“.

Dr., prof. Romas Batūra

Kaip Jūs motyvuotumėte, kodėl turėtume prisiminti šią dieną?

Algirdas buvo europinio masto valdovas, diplomatas ir karo vadas. Tuo metu jam Europoje, ypač Rytų ir Vidurio, lygių nebuvo. Lietuva iš tik-

rijų vedė labai sunku gynybinį karą su Kryžiuočių ordinu, grėsė ir Aukso ordos pavojus iš pietryčių. Nors dar nuo Algirdo tėvo, Gedimino, laikų Lietuva ir buvo atstūmusi mongolus bei totorius, vis dėlto pavojus dar buvo realus.

Ir tik Algirdo laikais buvo giliai įsiveržta į Aukso ordos valdas net iki Mėlynųjų vandenų ir Rytų Europai sumažinta grėsmė. Taip buvo užsitikrintas platus užnugaris, kad būtų galima atremti ir kryžiuočius.

Tuo metu, kai kryžiuočiai telkėsi žemiau Kauno, ties Nemuno ir Nevėžio santaka, kai buvo statomas Naujasis Kaunas, 1370-aisiais Lietuva sugebėjo smogti stiprų smūgį kryžiuočiams iki pat Karaliaučiaus, jų valstybės šerdies, ir taip pat pulti Maskvą, įveikiant tūkstančius kilometrų. Tokiuose žygiuose ir manevruose būtent ir susipina diplomatiniai, strateginiai bei politiniai Algirdo gebėjimai, išlaikyti nekapituliuojančias ir nepralaužiamas fronto linijas.

Bizantijos, Graikijos autoriai pabrėžia, kad tuo metu nei Maskvoje, nei Lenkijoje, nei Vokietijoje nebuvo tokio valdovo, gebančio įveikti tokį atstumą ir išvengti nuolatinio Aukso ordos pavojaus.

Labai sunkiuose karuose Algirdas sugebėjo išlaikyti valstybę, ginkluotąsias pajėgas, išsaugoti etnines lietuvių žemes, o kartu su slavų žemėmis sudaryti jungtinį gynybinį frontą. Tai vienas momentas.

Kitas dalykas, Algirdas su Kęstučiu šeštame dešimtmetyje iškelė idėją – atkovoti Ordino užgrobtas baltų žemes, Baltijos pajūrį nuo Dauguvos ir Prieglaus su Karaliaučium ir Sembą.

Vytautas kėlė dar platesnę programą.

Be to, Algirdas buvo labai sumanus valdovas. Net jo priešų, rusų, metraščiuose rašoma, kad Algirdas sugebėjo ne tiek jėga, kiek išmintimi įveikti priešą. Lietuvos valdovo puolimo kryptys priešui nebuvo žinomos iki paskutinio momento. Algirdas netikėtai ir staiga atsiarsdavo prie priešo, sakykim, kad ir Maskvos, pozicijų. O tai kėlė net priešų didžiulę pagarbą. Lietuva Algirdo laikais iš tikrųjų buvo mobilizuota užtikrinti etnos, tautos ir valstybės egzistavimą bei užtikrintumą.

Algirdas kovojo iki paskutinio atodūso. Tai tarsi simbolizuoja net ir jo mirtis 1377-aisiais, kai kryžiuočiai ėmė niokoti Vilnių ir ėmė grėsti miesto kapituliacijai. Tačiau Vilnius nežlugo, o Algirdo žygiai ir stoviškumas simbolizavo jo amžinybę lietuvių atmintyje, kaip ir paties Vilniaus amžinybę.

Pagonis Algirdas buvo palaidotas šventoje Kukavaičio girioje prie Maišiagalos. Dėl to su Maišiagala ir siejama Algirdo minėjimo šventė.

O Maišiagalos piliakalnis yra vienas svarbiausių Lietuvos sostinės Vilniaus šiaurės bazių, turintis gilią istoriją. Archeologinių kasinėjimų duomenimis, piliakalnio prieigose nuo I tūkstantmečio,

neskaitant vėlesnio polonizavimo bei rusifikavimo, buvo kultivuojama aukščiausio lygio žemdirbystė. Net Romos metraštininkai stebėjosi tiek visų baltų, tiek ir čia gyvenusių lietuvių aukšta kultūra.

Šventė svarbi tuo, kad sukanka 630 metų nuo Algirdo mirties 1377-aisiais.

Virginija Žostaunienė, LR Lietuvos žemės ūkio ministerijos viceministrė

Kodėl Jūs esate Maišiagaloje?

Mūsų ministerija gavo oficialų kvietimą dalyvauti šiame renginyje kaip vietos bendruomenės integravimo į istoriją, kultūrą.

Ministerija yra tos nuomonės, kad į visus renginius, į kuriuos esame kviečiami, jeigu tik yra galimybė, kas nors iš vadovybės ar specialistų dalyvautų.

Šia proga mūsų skaitytojui gal pasakytumėte, koks Žemės ūkio ministerijos požiūris į kaimo bendruomenes?

Jau antri metai kaimo bendruomenės gauna paramą iš nacionalinio biudžeto. Būtent šios paramos lėšos turėtų būti skiriamos ir bendruomenės gerovei, infrastruktūrai pagerinti. Vėliau, turėdama patalpas, įrangą, bendruomenė pati galėtų rašyti projektus, žengti kitą žingsnį į mūsų „Lyderio programą“, kuri, palyginti su dvejais ankstesniais metais, 2007–2013 m. gerokai išsiplės, teikti dokumentus kitiems projektams. Yra pakankamai daug įvairių iniciatyvų, yra Šiaurės šalių, Pasaulio banko projektai, tik reikia žinoti į ką kreiptis ir mokėti rengti dokumentus.

Mes manome, kad kaimo bendruomenės galėtų būti dar svaresnės, ypač socialiniame bei kultūriniame kaimo gyvenime. Nors iš žemdirbių ir išgirstame apie trūkumus, tačiau skaičiai rodo, kad ekonominis gyvenimas gerėja, o socialinis ir kultūrinis šiuo metu dar merdi.



Maišiagalos DLK Kęstučio vidurinės mokyklos mokinių ansamblis

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo Maišiagalos vidurinės mokyklos istorijos mokytoja Violeta Karkauskaitė

Kokios mintys Jums kaip istorijos mokytojai kyla šiame renginyje? Ar reikia minėti Algirdo dieną?

Be abejo, reikia, tokioje šventėje labai malonu dalyvauti. Rytoj pasiteirasiu mokinių apie jų išpūdžius.

Jūsų mokiniai iš įvairių šeimų. Ar pastebimas koks nors domėjimasis Lietuvos istorija?

Dėstau ir istoriją, ir geografiją, todėl sakyčiau, kad abiem dalykais domimasi vienodai, nė vieno neišskiriant. Todėl manau, kad istoriją reikėtų daugiau propaguoti.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo Maišiagalos vidurinės mokyklos direktorė Kristina Bajevienė

Jau seniai šnekama apie naujos lietuviškos mokyklos statybą, kokia situacija yra šiuo metu?

Dabar paskelbtas konkursas vykdyti statybas. Jis turėtų baigtis spalio pradžioje. Jeigu konkursas įvyks, tuomet galbūt kas nors pajudės.

Jeigu pinigų yra pradžia, tuomet spalį gali prasidėti ir mokyklos statyba.

Džiaugtumėmės, tačiau bijau, kad mes tik juokaujame. Konkursas gal ir įvyks, svarbu, kad neatsirastų kitų nenumatytų kliūčių.

Gal keliais žodžiais pristatytumėte savo mokyklą?

Dabar mūsų mokykloje mokosi 264 mokiniai. Šiek tiek jų sumažėjo, nes dalis mokinių išvažiuoja mokytis į miestą, kadangi mokykloje sąlygos nėra geros. Į kai kurias klases galime sutalpinti tik 15 mokinių, o antroje pamainoje mokosi dvi klases.

Taigi problema galima išspręsti tik pastatant naują pastatą.

Be abejo, todėl labai laukiam ir labai džiaugsimės, jeigu statyba prasidės, tuomet bent jau bus pralaužti ledai.

Kunigaikščio, Žemaičių vyskupo, lietuviškų knygų „Postiles“ leidėjo, švietėjo, Merkelio Giedraičio (Maišiagalos-Kernavės vėliavininko, Valdovų rūmų maršalo ir administratoriaus sūnaus) ainis Karolis

Giedraitis (Giedroyc) iš Toronto.

Kaip Jums patiko šis renginys?

Labai patiko ir labai malonu čia būti. Tik gaila, kad tik dabar sužinojau apie šventę, kuri vyksta ne pirmi metai.

Į Lietuvą atvykstu vieną ar du kartus per metus, šie metai jau bus šešti.

Atvažiuoju į savo namus, į Antanavo dvarą, kuris yra tarp Maišiagalos ir Karvio

Deja, čia viešiu savaitę, o jau rytoj išvykstu į Kanadą.

Ar turite kokių nors didesnių tikslų įsikurti Lietuvoje?

Įsikūrimas pirmiausia bus susijęs su kultūrine veikla ir labdara.

Vilniaus u-to dėst., dr.Zina Gineitienė -

Kondratavičiūtė, VšĮ „Kunigaikščio M.

Giedraičio ainiai“ steigėja ir prezidentė.

Kaip ir kada čia įsikūrėte?

Apie 40 metų dirbu dėstytoja, o studentus mokau ne tik ekonomikos, bet, domėdamasi Lietuvos istorija, diegiu ir patriotinius jausmus. Lankiau Kukavaičio girią ir piliakalnį žinodama, kad čia palaidotas Algirdas. Gal Dievo pašaukta pajutau, kad kokiu nors būdu privalau puoselėti tėvynės istoriją, įamžinti LDK kunigaikščių atminimą Vilnijos krašte. Domėdamasi

Kalbėjosi Juozas VERCINKEVIČIUS
Nuotr. Aušros RAŠKEVIČIENĖS

Rytų Lietuvos literatai laurus skynė Nemėžyje

Vytautas ŽEMAITIS, Senieji Trakai-Nemėžis-Bareikiškės

Kūrybą vertino profesionalai

Kaip ūkininkai savo darbo vaisius rokuoja rudenį, taip ir Rytų Lietuvos literatai ir Vilniaus apskrities Kultūrinės veiklos centras pakvietė literatus į XXIII-jį Rytų Lietuvos literatų susitikimą iš ciklo „Gimtosiomis literatų pėdomis...“, pagerbė XI-

vidurinės mokyklos direktorius Zbignevas Macijevskis bei mokyklos kolektyvas surengęs meninę programėlę (vad. Jurijus Krupičevičius). Čia pat svečiai ir susipažino su šios mokyklos materialine baze, kraštotyros muziejumi. Taip pat apsilankėme Nemėžio totorių mečetėje ir kapinėse, kur apie

Vaitkevičienė, konkursui pateikusi pluoštą apsakymų. Yra daugelio konkursų laureatė ir diplomantė, kūrybą spausdinusi įvairiuose šalies leidiniuose.

XI Rytų Lietuvos literatų konkurso laureato (2007 m.) vardą publicistikos nominacijoje suteiktas teisininkui Gintautui Stankaičiui (Ukmergė) už eseistinius atsiminimus „Teisininko užrašai“.

XI Rytų Lietuvos literatų konkurso (2007 m.) diplomanto vardą publicistikos nominacijoje suteiktas Viktorijai Lapėnienai (Švenčionių r.) už knygą „Mažoji Reškutėnų kronika“.

XI Rytų Lietuvos literatų konkurso (2007 m.) diplomanto vardą publicistikos nominacijoje suteiktas vilnietei Renatai Baradinskaitei (pernykštei prozos nominacijos laureatei) už atsiminimus.

I vietų laimėtojams buvo įteikti laureatų diplomai, bei organizatorių teikimu – Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui prie LRV, Lietuvos Kultūros ministerijos ir Vilniaus apskrities viršininko administracijos padėkos raštai bei atminimo dovanos. O II ir III vietų laimėtojams kiekvienam žanre įteikti II ir III laipsnio diplomai su skatinamaisiais prizais. Visiems konkurse dalyvavusiems buvo įsteigti leidinių „Baltos lankos“, „Versus aureus“, „Žara“, „Žuvėdra“, „Tyto alba“ knygų. Informacinis rėmėjas laikraštis „Šeimininkė“



Poetui lentvariškiui Jonui Počepavičiui kilo naujų minčių

liauskienė ir publicistas Aleksandras Šidlauskas. Literatūrinę vakaronę pajavairino daininikė, romansų atlikėja Liuba Nazarenko, atlikusi rusų, romų (čigonų) ir lietuvių kompozitorių romansus.

Kūrybai amžius ne riba

Į Vilnijos krašto kūrybinius sąskrydžius, konkursų laureatų pagerbimo šventės renkasi nariai, kurių daugelis nuo pat pirmųjų susitikimų tapo gerais pažistamais, bičiuliais, besidalijančiais kūrybinėmis mintimis, diskutuojančiais, bendraujančiais kaip sesės, kaip broliai. Jie taip pat mielai tariai su savo kūrybos kritikai – rašytojais, poetais, publicistais, žurnalistais. Pavarčius tą geltoną bukletėlį apie autorius, matyti, kad žmonės kuria būdami įvairaus amžiaus, išsilavinimo, profesijos. Jauniausioms dalyvėms vilnietei Laurai Menčiūnaitei 15 metų, Aušrai Jusytei 17 metų, vyriausiajai konkurso prozos nominacijos diplomantei ignalinietei Veronikai Varnienei – 85 metai. Pastaroji sako, kad turi daug kūrybinių minčių, ateities planų, nors rašo jau nuo 1940 metų. Konkursui pateikė keletą eilėraščių ir penkis apsakymus.

Iki naujų...

2007 m. Rytų Lietuvos literatų konkursas baigėsi. Tikimės, jog Vilnijos krašto kūrėjai kitais metais vėl susitiks kokiame nors gamtos ir romantiškame kūrybos prieglobstyje. Vadinasi, konkursas tęsis. Gaila, kad pro trakičių „Aukurą“ nerimastingas Pegasas prašuoliavo jau antrus metus net nesužvengęs...

Meninio žodžio gerbėjai – ne krepšininkai, ne futbolininkai, nesiekiame auksinių taurių, milijonų, netrokštame prizinių. Mes tik norime bendrauti, susitikti su plunksnos bendraminčiais iš kitų rajonų, regionų. Taip pat dažniau bendrauti su profesionaliais rašytojais, artimiau susipažinti, pasidalinti kūrybinėmis mintimis, kaip kurti, puoselėti savo gimtąjį žodį. Pagaliau laikas pagalvoti ir apie bent vieną Rytų Lietuvos literatų bendraautorinį almanachą, juk dauguma rajoninių klubų jau turi po kelis...

Autoriaus nuotr.



Vilniaus apskrities Kultūrinės veiklos centro direktorė Birutė Kurgonienė ir literatūrinę programų koordinatorių Juozas Žilkauskas literatų kūryba patenkinti

jo Rytų Lietuvos literatų konkurso laureatus. Šis susitikimas įvyko Vilniaus rajone, Nemėžio šv. Rapolo Kalinausko vidurinėje mokykloje. Susirinkusius žodžio meistrus iš Rytų Lietuvos regiono: Vilniaus, Trakų, Varėnos, Ukmergės, Anykščių, Ignalinos, Zarasų, Šalčininkų, Švenčionių rajonų ir Elektrėnų savivaldybės pasveikino viena iš šių konkursų iniciatorių, Vilniaus apskrities kultūrinės veiklos centro direktorė Birutė Kurgonienė, kuri teigė, jog šis konkursas tapęs tradiciniu, sukviečia vis platesnį ratą kuriančių žmonių. Pasak direktorės B.Kurgonienės, ir Lietuva tarsi gėlė tampa gražesnė kuomet joje yra grožis ir gėrį nešančių žmonių. Nors kuriančiam žmogui yra vis dėlto sunkūs laikai... Kaip teigė Rytų Lietuvos kultūrinės veiklos programų koordinatorių Juozas Žitkauskas, konkurse dalyvavo apie pusšimtis žmonių, kurie pateikė įvairaus žanro kūrinių Vilnijos kraštui būdingomis kalbomis ir tarmėmis. Pagrindiniai vertinimo kriterijai buvo kūrinio meistriskumas, temos ir idėjos naujumas, originalumas, vietos tarmių istorijos panaudojimas, novatoriškumas.

Šįmet vertinimo komisijos pirmininkas buvo rašytojas Raimondas Kašauskas, o nariai: prozininkai Gintarė Adomaitytė, Stasys Lipskis, poetai Rimgaudas Graibusis ir Vacys Reimeris, publicistas Aleksandras Šidlauskas. Konkursui daug kūrybos pateikė žurnalistai, filologai, pedagogai, inžinieriai – techniniai darbuotojai, moksleiviai, žemdirbiai, teisininkai, darbininkai, pensininkai, neįgalieji.

Svetingame Nemėžio totorių krašte

Į Nemėžį sugužėjusius literatus svetingai priėmė Nemėžio seniūnas Vladimieras Sipovičius ir šv. Rapolo Kalinausko

Vilniaus krašto totorių, atvežtų Vytauto Dižiojo ir Nemėžyje sutelktai gyvenusių daugiau nei 600 metų, gyvenimą mums mielai papasakojo Nemėžio kaimo totorių bendruomenės pirmininkas Arturas Muchlia.



Lietuvos literatai po apdovanojimo

Tautinės juostos, gėlės... ir džiaugsmo ašaros

Pati susirinkusių literatų renginio kulminacija buvo laureatų pasveikinimas. Šiais metais poezijos nominacijos laureate tapo varėniškė, laikraščio „Varėnė“ redaktorė Irena Ratkienė, priklausanči Varėnos r. literatų klubui „Žydingi karklo šakelė“ bei Alytaus apskrities literatų susivienijimo „Tėkmė“ narė. Rašo nuo 2000m., kūryba publikuojama Varėnos krašto laikraščiuose. Šiame konkurse ji dalyvavo pirmą kartą ir pateikė 28 eilėraščių.

Prozos laureatės juostą antrą kartą (2006m. publicistikos laureatė) gavo anykštietė pensininkė Emilija Vitkūnaitė-

Popietė... į V. Sirokomlės laikus

Taip pat buvo surengta pažintinė išvyka į Rukainių seniūnijos Bareikiškių kaime esančią rašytojo romantiko Vladislavo Sirokomlės sodybą, kurioje yra memorialinis muziejus-biblioteka. Čia 1853-1856m. jis parašė brandžiausius kūrinius, bendravo su to meto žymiais visuomenės veikėjais. Taigi šioje sodyboje ir vyko XI-ojo Rytų Lietuvos literatų konkurso laureatų ir prizininkų kūrybos skaitymai. Savo kūrybą skaitė ir vertinimo komisijos narys, poetas Vacys Reimeris, o V. Sirokomlės kūrybą lenkų ir lietuvių kalbomis skaitė mokytoja lituanistė iš Nemenčinės Jeleną Gar-



Poezijos nominacijos laureatė „Varėnės“ laikraščio redaktorė Irena Ratkienė ir Tiltų kaimo poetas Vytautas Vilkišius



Nemėžio totorių bendruomenės pirmininkas Arturas Muchlia pasakoja savo kraštiečių istoriją

Lietuvių kalbos ugdymas teatro ženklais pradinėse klasėse

„Teatras yra pati vaizdingoji priemonė mokyti...“

Irena ARDIŠAUSKIENĖ,

Šalčininkų r. Dieveniškų „Ryto“ vidurinės mokyklos mokytoja metodininkė

Dvidešimto amžiaus viduryje meno filosofų, psichologų ir pedagogų buvo sukurta meninio ugdymo teorija. Pagal ją vaikas turi būti ugdomas kaip menininkas, bet ne dėl to, kad savo raiška nustebintų mus, suaugusius, o todėl, kad kuriant, bendraujant vyksta platus meninio ir apskritai bendro vaiko vystymosi procesas, tobulėja jo asmenybė.

Įdomus teatro bruožas: beveik visi tarpukario lietuvių kultūros ir visuomenės veikėjai buvo vaidinę mokyklos teatre. Tai Respublikos prezidentai K. Grinius, A.Smetona, ministras pirmininkas M. Šleževičius, kalbininkas J. Jablonskis, rašytojai B. Sruoga, Vaižgantas, J. Biliūnas, P. Višinskis ir kt. O tai ir įrodo neabejotiną svarbą ugdant asmenybę. Vaidyba - nuostabus saviraiškos būdas, sujungiantis visas meninės raiškos formas. Vaikui tai natūraliausias saviraiškos būdas. Anot čekų pedagogo J. A. Komenskio, vaikų teatras – priemonė, padedanti vaikui visapusiškai tobulėti, tai smagus pramogavimas bei tinkamo elgesio mokykla. Vaikas turi sugebėti matyti pasaulį tokį, koks jis buvo, yra, koks gali ir turi būti. Vaikų vaidinimuose ypač svarbus yra žodis, jo raiškumas. Svarbiausias uždavinys - mokyti vaikus raiškiai, aiškiai kalbėti, pasakoti, deklamuoti, taisyklingai kirčiuoti žodžius, jausti balso tembrą. Išmokyti perteikti įvairius jausmus kalbant gana garsiai ir aiškiai. Pedagogas J. Geniušas ypač išskyrė inscenizavimo svarbą gimtosios kalbos pamokose. J. Geniušo tei-

dymo priemonė“, – pabrėžė žymi lietuvių pedagogė L. Tupikienė. Pasak jos, drama gerina mokinio susidomėjimą dalykine medžiaga, nes jis pats įsitraukia į atradimų procesą, tampa ne pasyviu klausytoju, o aktyviu mokomojo proceso dalyviu. Kodėl drama arba teatriniai mokymo būdai tokie populiariūs per kitų dalykų pamokas?

Anot J. Pestalocio, „kiekvienas sužino tik tai, ką pats pabando padaryti“. Žymus norvegų pedagogas įsitikinęs, jog tik pats žmogus gali sau ką nors atrasti. Kiti už jį to padaryti negali.

K. Bajerčiaus nuomone, vaikas iš pat mažens beveik visiškai negali, nesugeba gėrėtis tuo, kur jis pats nedalyvauja. Jeigu mokinys pats savo vaizduote, jausmais neižengs į kūrinį kaip savo paties pasaulį, tai jokia analizė iš šalies nepadės mokiniui gyventi iliuzijų pasaulyje, patirti estetinį malonumą, o tik sukels nuobodulį, abejingumą, nepasitikėjimą – atbaidys nuo literatūros. Tik žaidimas literatūros pamokoje gali pažadinti mokinio jausmus ir fantaziją. Jeigu mokytojas tik dėstys literatūrą, ją analizuos, o „nežais literatūra“ – jo darbo rezultatai bus apverktini. Žaidybinių interpai pagyvina pamoką, suteikia jai džiaugsmo, bet nenutrūksta ir pats mokymo procesas. Vaikai žaisdami rimtai mokosi. Teatras pradinukui- tai tam tikra žaidimo forma, turinti savą specifiką. Vaikai labai nori vaidinti ir žaisti.

„Žaidžiu“ teatrą jau vienuolika metų. Įsitikinau, kad vaidinantys vaikai yra ne tik savarankiškesni, komunikabilesni ir drąsesni, bet ir linksmesni, sumanesni, rūpestingesni. Pasidalinsiu savąją klasės lėlių teatro patirtimi ir kaip tai intensyvina ugdy-



Dieveniškų klebonas Domas Valančiauskas dirbantis čia jau trečią dešimtmetį, yra tikras šio krašto ganytojas

gimu, dramatizavimas ir inscenizavimas yra ne kas kita kaip atitinkamai sutvarkyti, mokymui pritaikyti vaikų žaidimai. Todėl žaidimus reikia nukreipti tinkama linkme, kad jie ugdytų vaiko asmenybę. J. Geniušo bendraamžis pedagogas Z. Kuzmickis populiariau teatrinis mokymo būdas, taikomas gimtosios kalbos ir literatūros pamokose. Z. Kuzmickis populiarino literatūros pamokų teatralizavimo idėją, siūlė pamokose inscenizuoti įvairių žanrų tautosakos kūrinius (dainas, giesmes, raudas, oracijas, pasakas, pasakėčias), epinius tekstus ir net pačių mokinių sukurtas dramos kūrinius. Z. Kuzmickio žodžiais, inscenizuodamas įvairių žanrų kūrinius, vaikas išmokys ne tik gražiai, taisyklingai kalbėti, bet ir „žiūrės gražios tarsenos, ugdytų savyje gyvojo dainingojo žodžio kultūrą, kritiškai žiūrės į literatūros veiklą, mokysis kurti.“

„Teatras yra pati vaizdingoji priemonė mokyti, mokyti sklandžiai, gražiai ir įdomiai, - rašė pedagogas. - Ir nežinau tuomet, ką darai – mokaisi ar žaidi, ilsiesi ar dirbi – jauti vien, kad tas laikas pernėk nenuveina, kad jis taurina, kelia dvasią, stiprina“. „Ins-

cenizavimas – tai nepakeičiama kalbos, bendravimo kultūros, kūno plastikos ugdymo priemonė“, – pabrėžė žymi lietuvių pedagogė L. Tupikienė. Pasak jos, drama gerina mokinio susidomėjimą dalykine medžiaga, nes jis pats įsitraukia į atradimų procesą, tampa ne pasyviu klausytoju, o aktyviu mokomojo proceso dalyviu. Kodėl drama arba teatriniai mokymo būdai tokie populiariūs per kitų dalykų pamokas?



Dieveniškų „Ryto“ lietuviškos vidurinės mokyklos mokytoja Vilma Kisielytė moko taisyklingos lietuvių kalbos dažniausiai dvikalbius mokinius

įtvirtinimui. Pasiskirstę į dvi komandas, laikraščiuose ieškome žodžių, kuriuose yra tos raidės, suradę iškerpame ir nešame kiškiui. Kartu su vaikais jis klijuoja žodžius ant popieriaus lapo, po to aptariame, kurios komandos vaikai buvo pastabesni, surado daugiau žodžių. Žaidžiame draminius žaidimus, tokius kaip „Abėcėlės raidžių įsameninimas“. Sukuriu siužetą, kurio pagrindas – raidžių paradas, susipažinimas. Kiekvienos raidės judesius ir kalbą lemia jos „charakteris“, kurį sukurti padeda raidės ir žmogaus išvaizdos panašumas: A – ryžtinga, O – pleputė, B – pilvota ir panašiai. Tokias situacijas pasiūlo patys vaikai. Siužeto konfliktas – raidės pamiršo, kokia tvarka turėtų stovėti. Vienus draminius žaidimus žaidžiame pasigaminę lėles, kitus – pritaikydami kostiumų ar dekoracijų detales, teikiančias papildomas informacijas.

Kartu su kiškiu laikraščiuose ieškome spausdintinių, rašytinių ir kompiuterinių šriftų, skelbimų, žinučių, iliustracijų. Iš laikraščių iškerpame visas savo vardo raides, suklijuojame, suskaičiuojame jas, aptariame kuriame, varde jų daugiausia, pasidžiaugiame savo vardais. Kiškis Drąsuolis pajavairina pamokas, pagyvina pedagogines pertraukėles. Jis dažnai seka pasakos, veda „televizijos laidas“, kurių metu kalba tokiomis temomis: „Visiems reikia namų“, „Meilė ir globa“, „Kad dantukų neskaudėtų“ ir kitos (V. Jonynienė, „Aš ir pasaulis“, 1 klasė).

Stengiuosi kiškį sureikšminti. Jis toks pat klasės mokinys kaip ir visi vaikai. Kartu žaidžiame ir linksminame, liūdime ir juokiamės. Pirmokai greičiau pradeda skaityti, stengiasi gražiau rašyti, taisyklingai tarti žodžius, nes dauguma iš jų į mokyklą ateina nemokantys kalbėti lietuviškai. Kiškis – pirmokėlių draugas, autoritetas ir kartu mokytojas. Supažindindama pirmokus su drama, demonstruoju buvusių auklėtinių vaidintų pasakų vaizdo juostas. Jie pirmieji mokyklos lėlių būrelis spektaklių žiūrovai. Pradinių klasių lietuvių kalbos vadovėliuose pateikta nemažai pasakų, pasakėčių, lietuvių liaudies dainų, kurioms aptarti pasitelkiu inscenizavimą, pantomimą. Pirmokėliai veikėjų lūpomis mokosi taisyklingai kalbėti, greičiau pajunta, kada prasideda ir baigiasi sakiny. Insценizuodami pasakas, mindami mįsles, dainuodami patarles, raiškiai skaitydami eilėraščius, vaikai vaizdžiau suvokia tekstą, supranta pagrindinę mintį, mokosi raiškiai kalbėti. Vaikai labai mėgsta žaisti kūrybinius, siužetinius – imitacinius žaidimus, pavyzdžiui: „Telefonas“, „Aš lėlė“, „Grandinė“, „Gyvulių koncertas“, „Pardavėja ir pirkėjas“ ir kitus. Vaikai susėda ant kilimėlių, pagalvių ar kėdučių pusračiu, ratu. Iš pradžių, man padedant, mokosi paskirstyti vaidmenis, vėliau tampa savarankiškesni, vieni kitus konsultuoja, skatina. Vaikai šoka, dainuoja, deklamuoja, inscenizuoja. Ypatingai vaikai mėgsta stalo teatrą. Stalo teatras tinka suvaidinti bet kuriai pasakai, inscenizuoti dainelei ar pasakėčiai. Vaikams jis suteikia daug džiaugsmo ir netikėtų atradimų. Stalo lėles gaminame per dailės ir technologijų pamo-

kas. Insценizavimui ir žaidimams dažnai naudoju pirštines lėles, kurios yra užmaunamos ant rankų. Vaidinimams pritaikau linksmas daineles, kurios papildo tiesioginę kalbą. Vaidindami su lėlėmis, vaikai greičiau nugali drovumą, baime, išmoka derinti žodį ir judesį. Žaisdami žaidimus „Parduotuvė“, „Paštas“, „Darbo birža“ ir kitus, vaikai atkuria socialiniams vaidmenims būdingą elgesį, kalbą, intonacijas. Kviečiu vaikus pabūti gidais, ekskursijų vadovais arba į maišelį įdedu įvairių daiktų (pavyzdžiui pieštuką, nosinaitę, vieną litą), paprašydama su jais supažindinti kitus. Tokie žaidimai ugdo kūrybingumą, sumanumą bei išradingumą. Sukurtos situacijos skatina savęs pažinimą. Ypač tai akivaizdu žaidžiant žaidimą – interviu. Jam būtina iš anksto pasiręngti. Nurodoma, apie ką kalbėsime, kas turės sugalvoti klausimus, ieškoti daugiau informacijos, pasklaidyti enciklopedijas, kad tiksliau būtų atsakyta į interviu klausimus.

Teatras pradinukams – kaip žaidimas. Vaidyba ugdo ir turtina jų kalbą, skatina bendravimą. Vaidindami jie išmoka reikšti jausmus, nuotaikas, todėl ši patirtis vėliau praverčia dėstant mintis raštu. Vaikas vaidintojas lieka patenkintas, kai jam suteikiama galimybė pačiam paaikškinti, ką vaidino, t. y. vaidybinę komunikaciją galėdamas papildyti kalbine. Kalbėdami patys arba klausydamiesi, vaikai, ką girdi, sieja su tuo, ką matė, ką vaidino, su tuo, ką



Dvyliktokė Alina Sinickaja svajoja būti žurnalistė

kalba. Lėlių teatras, pamokėlės, pratybos – puiki įžanga, padedanti vaikams geriau suvokti mūsų tautą, jos istoriją ir kitas vertybes. Teatras – tai rimtas, kruopštus, atkaklus ir atsakingas, didžiulis kūrybinis darbas. Jei negyvensime tomis vertybėmis šiandien, kas padės vaikui vėliau įeiti į meno pasaulį? Todėl mes ne tik mokomės, ne tik žaidžiame, bet ir gyvename.

Manau, jog šitokio pobūdžio veikla mokykloje yra puiki dirva visapusiškam vaiko asmenybės ugdymui. Tai mokytojai leidžia integruotai spręsti nemažai uždavinių vienu metu: padeda geriau pažinti vaiką, o vaikui – save, atrasti bei plėtoti jo kūrybines galias, lavinti kalbos jausmą, tenkinti vaiko pramogų, bendravimo poreikius, spręsti individualias elgesio, drausmės, etikos problemas.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Vingiuotais Dysnos keliais

Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius-Zorka-Vilnius

Žemė, jos gyvenimo keliai glaudžiai siejasi su simboliais, su kuriais ji susiliejo, kurdama nepakartojamą ir unikalią atskiros savos dalelės istoriją. Istoriją, kurią sujungė su prosenelių tolimų dienų bėgsu ir neapėriama ateitimi į nedalomą vienybę. Visa tai tarsi įleido į harmoningą kosmosą, ji pajavairindama ir praturtindama dar vienu likimu. Tokiu likimu, kuris daugeliui tapo brangus kaip gimtinė, tėvynė ir motina.

Taip ir Dysnos upė, tekanti jau ne vieną šimtmetį, neša mums savo paslaptis, kurias atskleidę išgirstame ne tik balsus tų, kurie kažkada gyveno, tikėjo, mylėjo, bet galime suprasti, kiek toji upė buvo svarbi jiems, kiek paslapčių, svajonių ir sudaužytų širdžių buvo patikėta jai, kiek daug ji negrįžtamai nusinešė su savimi. Jos istorija – pirmiausia istorija tų, kurie buvo su ja, matė ją, juto jos vandens švelnumą ir ant jos krantų užmigo amžinu miegu. Miega jie ten ir dabar, o bangų šniokštimas atneša šių dienų aidą.

Mes, Gudų kultūros draugijos Lietuvoje nariai, 2007 m. rugpjūčio 4–5 d. išsirengėme į dar vieną kelionę. Šisys Dysnos krantais, kad pamatytume tai, ką matė ji, tekėdama šimtmečius.

Reikia pasakyti, kad upė davė pavadinimą ne tik regionui, bet ir miestui, kuris ilgainiui tapo šio regiono centru. Labai gaila, bet šiandien iš garbingos krašto istorijos liko tik istorija: po 1939 m. apskritis buvo padalinta į keletą naujų, sunaikinta ne tik krašto istorija, bet ir atmintis.

Šiandien Dysnos miestas labiau panašus į mirštantį kaimą, kur ir toliau naikinami istoriniai paminklai, kurie galėtų tapti bet kurio Europos miesto pasididžiavimu. Čia jie išlikę, bet ne tik kad nesaugomi ar neres-taujami, o tiesiog barbariškai naikinami. Tai vyksta dabar, nors ir nebėra visa griuvusios sovietų valdžios, skambiai deklaruojamos laisvės idėjos. Miestas, turintis turtingą istoriją ir kultūrą, miršta ne sava, o prievartine mirtimi... O juk Dysnos apskritis atlikė visus okupacinius režimus: ir caro, ir lenkų, ir nacistų... Tik štai paskutinis, atseit baltarusiškasis, baigia ją sunaikinti...

Breslauja. Piliakalnis ir ne tik...

Pirmiausia mes atvažiavome į Breslaują. Ši vietovė pirmą kartą paminėta Bychovo kronikoje 1065 metais kaip Polocko kunigaikštystės pasienio tvirtovė. Čia mus sveitino Kastus Šidlovskis, Breslaujos muziejaus mokslinis bendradarbis – vienas iš didžiųjų Breslaujos istorijos puoselėtojų. Būtent jo dėka galėjome pakeliauti nuo akmens amžiaus iki šių dienų. Mums labai pasitarnavo muziejaus ekspozicijos, kurios pakerėjo savo turtingumu, chronologiniu



Ant pilies kalno. Čia amžinąjį poilsį rado daktaras Stanislovas Narbutas

išdėstymu ir įvairumu. Galėjome pamatyti ne tik, kaip gyveno žmonės akmens amžiuje, bet kaip jie medžiojo, šaudė iš lanko, gamino akmeninius kirvius ir t.t. Visa tai mums pademonstravo pats Kastus.

Breslauja pirmiausia garsi savo nuostabaus grožio ežerais, kurių žavesį geriausiai atskleidė piliakalnis, ant kurio pradėjo kurtis ir pats miestas. Matant, kaip ežerų žydruma susilieja su dangaus mėliu, atrodo, kad čia baigiasi pasaulis.

Ir staiga prieš mūsų akis atsiveria praeitis. Rodos, mes patenkame į tuos laikus, kada čia stovėjo didinga nuostabaus grožio pilis, kurioje gyveno didysis kunigaikštis Dvinas su savo žmona Druika ir dukrele

Driva. Kunigaikščio dukra buvo pasakiško grožio mergina, todėl nenuostabu, kad daug jaunuolių norėjo ją vesti, bet ši visiems atsakydavo. Labiausiai gražuolės širdies ir rankos siekė trys broliai kunigaikščiai: Snudas, Novas ir Brasas, nusprendę atsisakyti visko, kad tik pasiektų savo tikslą ir pelnytų merginos palankumą. Bet kunigaikštystės širdis geležinė ir ji paskelbia, kad tekės už to, kuris pasirodys iš visų stipriausias. Snudas ir Snovas sugalvoja klastą – susitaria tarpusavyje ir nusprendžia nužudyti Brasą. Vieną naktį taip ir padaro. Tuomet iškyla kita problema: jie liko dviese, o kunigaikštystė išsirinks tik vieną. Vėl sužvanga kardai, vėl užverda kautynės. Žiauriose kovose žūsta abu broliai, taip ir nesužinoję, jog nužudė ne Brasą, o jo tarną. Likęs gyvas Brasas neina pas kunigaikštystę, nes jos žiauri širdis atstumia jaunikaitį.

Tokio pažeminimo Driva nepakėlė ir nuo aukšto pilies bokšto šoko į putojančias ežero bangas. Greitai mirė Dvinas ir jo žmona Druika. Brasas tapo pilies valdytoju, valdė ją ilgai ir buvo labai teisingas, todėl jo vardas ilgainiui tapo miesto vardu visiems laikams. Įdomu tai, kad ir kitų legendos personažų vardai nedingo be pėdsakų. Apie Dviną, Druiką, Drivą, Snudą, Novą primena vietos upelių ir ežerų vardai.



Ekскурcijos metu Ados Rajčionok muziejuje. Iš dešinės: Leokadija Miloš (Vilnius), Valerijus Misiukas (Vilnius), vietinis kraštotyrininkas Klimentijus Kožanas (Germanovičiai), Juzefo Drozdovičiaus kultūros ir švietimo centro bei muziejaus direktorė Ada Rajčionok (Germanovičiai), Baltarusių kultūros organizacijos Lietuvoje pirmininkas Chvedaras Niunka (Vilnius)

Šitie kalnai tarsi saugo ne tik nuostabias legendas ir apylinkių istoriją, bet ir tuos, kurie kūrė Breslaujos istoriją. Čia amžinąjį prieglobstį rado vienas iš garsiausių to meto gydytojų Stanislas Narbutas. Jis palaidotas toje piliakalnio vietoje, nuo kurios pirmą kartą išvydo miesto panoramą, pavergusią jo širdį ir daugiau niekada, kaip matome, netgi amžinybėje, nepaleidusią iš savo glėbio. Jis, medicinos mokslų daktaras, galėjo padaryti puikią karjerą bet kurioje Europos sostinėje, tačiau nepaliko pamiltosios žemės kampelio, kuriam atidavė visą save, nieko nereikalaudamas. Kiek jis buvo didis tarp žmonių savo autoritetu, liudija ir toks faktas, jog praktiškai iki mūsų dienų Breslaujos daktarus vadino „narbutais“, o veterinarus – „gyvūnų narbutais“.

Šarkauščina. Užmirštasis miestas

Jis dalija Dysną pusiau. Išsikūręs toli nuo didelių miestų ir gerų kelių, pasimetė vaizdingame Disenščinos kampelyje. Pirmą kartą paminėtas 1503 m. kaip Zenovičių valdos. 1639 m. Levo Sapiegos lėšomis buvo pastatyta unijatų cerkvė, kurią sunaikino pravoslavų šventikai, toje vietoje pastatę savo cerkvę, o aną perkėlė į kitą vietą ir pradėjo naudoti kaip svirną, kol galiausiai pavertė malkomis. Štai čia ir baigiasi pravoslaviškasis šventumas. Net tikėjimo brolių nenorėjo ne tik pripažinti, bet barbariškais poelgiais juos žemino, rodydami, kas namuose šeimininkas.

Čia 1847 m. gimė Mogiliovo metropolitas Vincentas Kliučinskis, katalikų bažnyčios vyresnysis buvusioje Rusijos imperijoje, Angelų Seserų vienuolių ordino įkūrėjas. Palaidotas Vilniaus Arkikatedroje, šio metu vyksta beatifikacijos procesas. Aplankėme vietos katalikų kapines, ku-

riose palaidotas baltarusių kunigas Zenonas Jakutis, lenkų valdžios persekiotas už baltarusiškumo puoselėjimą. Jis daug nuveikė šiame regione baltarusindamas katalikų bažnyčią, mirė nesulaukęs 30 metų. Apie jį šiltus prisiminimus paliko baltarusių katalikų veikėjai kunigai Adamas Stankevičius ir Jazepas Germanovičius, kurių žodžius skaitėme prie kapo, tikėdami, kad jis girdėjo ir džiaugėsi, jog pagaliau aplankė ir baltarusiai. Tebūna lengva jam Šarkauščinos žemelė.

Armanavičiai. Buvęs miestelis

Armanavičių vietovė pirmą kartą paminėta 1563 m. O 1579 m. Pocholoveckio žemėlapyje kartografas Stefanas Batoras šią vietovę jau pažymėjo. Savo istorijos puslapiuose ji taip pat saugo daugybę paslapčių. Iki šių dienų išliko Atsimainymo bažnyčia, sentikių cerkvė, Širinovų rūmai. Tai toli gražu ne viskas, ką galėjome pamatyti ne knygose puslapiuose, o realybėje. Neišliko žavus romantišnis parkas, sunaikintas 2001 m. Ne, aš neapsirikau, būtent tada vietos valdžia davė įsakymą nupjauti visus senus medžius. Savaimė suprantama, po to jau nieko ir nebeliko.

Iki mūsų dienų neišliko Bazilijonų vie-



Germanovičių muziejuje yra Igorio Golubevo skulptūra „Amžinasis klajūnas“, skirta dailininkui Juzefui Drozdovičiui jau kitoks. Ir muziejaus ekspozicijose jau nebėra pačių geriausių ir stipriausių dailininko paveikslų: jie paslėpti nuo lankytojų akių. O ant vienos iš sienų nupieštas paveikslas „Skustagalviai eina į teismą“ ne uždažytas, o tiesiog išskustas, kad nebūtų galima padengti jo naujais dažais. Žiūrėdamas į visa tai taip ir nesupranti, ko nori šiandieninė valdžia. Sunaikinti ne tik šios žemės istoriją su visa atmintimi, bet ir pėdsakus, kad netgi vėliau nebebūtų galima atkurti praeities.

Šioje vietovėje sustingusi ne tik baltarusių, bet ir rusų, lenkų, lietuvių, žydų, katalikų, pravoslavų, sentikių, judėjų istorija. Ir šiandien dar galima įžiūrėti šios istorijos pėdsakų.

Gaila, bet Germanovičiai pavirto į užmirštą kaimą, kaip tai naudinga promaskvietiška okupantų valdžia.

Lužkų miestelis. Ir vėl buvęs...

Pirmą kartą Lužkų miestelis paminėtas 1519 m. Garsus pirmiausia tėvų piurų vienuolyno istorija, kuris uždarytas po 1831 m. sukilimo, ir piurų kolegija, vėliau reorganizuotas į išvažiuojamąją mokyklą ir netekęs reikšmės.

Kolegija gyvavo nuo 1745 iki 1832 m. Per metus joje mokydavosi apie 170 mokinių nuo 9 iki 23 metų, nors buvo ir išimčių – mokėsi ir 33 metų mokinys. Tai daugiausia Dysnos apskrities bajorų vaikai. Kolegijoje dėstė 5 žmonės: vienas mokytojas pasaulietis, kunigas-prefektas ir 3 profesoriai kunigai.

Vadovėlius ir mokymo priemones gaudavo iš Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos ir kitų šalių. Fizikos kabinetas kasmet papildomas įrenginiais iš Niurbergo fabriko: gaubliais, galvaninėmis mašinomis, mikroskopais, barometrais, termometrais, kolbomis. Kokybiškam pamokų organizavimui buvo naudojamos „dekoratyvinių vaisių“, „paukščių“ kolekcijos. 1809 m. fizikos mokytojai įkūrė botanikos sodą. Tris kartus per dieną buvo vykdomi meteorologiniai tyrimai: oro slėgis, temperatūra, vėjo kryptys ir debesuotumas (tyrinėjimų žurnalai dabar saugomi istoriniame Lietuvos archyve).

Vienas iš šios kolegijos absolventų Ferdinandas Serafinavičius tapo laisvųjų mokslų ir filosofijos daktaru. 1797–1808 m. jis buvo Vilniaus universiteto viceprofesorius. Kolegijai padovanavo daugiau nei 300 knygų.

Kaip matome, netgi šiandieninėje Baltarusijoje nėra mokslo įstaigų, kuriose galima gauti tokio lygio vidurinį išsilavinimą.

Už mokytojų ir mokinių dalyvavimą 1831 m. sukilime kolegiją uždaro 1832 m. gegužės 1 d., konfiskuodami visą jos turtą. Tarp dėstytojų ir mokinių buvo: filosofas Daugirdas, Vilniaus universiteto profesorius K.Pasalajevskis, filosofijos mokslų daktaras A.Povstanskis, Vilniaus universiteto vokiečių kalbos dėstytojas P.Albrechtas.

Galbūt vertėtų šiandieninės Rusijos imperijos, kuri vadinas Rusija, paprašyti grąžinti tai, kas buvo pagrobta.

Iš piurų istorijos paminklų čia likusi nepaprastai graži barokinio stiliaus bažnyčia, kuri šiandien jau veikia kaip parapiinė.

Lužkai dar garsūs ir tuo, kad čia gimė nacionalinis Izraelio didvyris Elijezeris Ben-Jeguda, žmogus iš numirusiųjų prikė-



Kunigo Zenono Jakučio kapas

Vingiuotais Dysnos keliais

Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius-Zorka-Vilnius

lęs ivritą – kalbą, tapusią viena iš valstybių Izraelyje. Tuo metu ši kalba buvo mirusi, o šiandien ja kalba mokslininkai, politikai, verslininkai, įsimylėjėlių poros. Žydų istorijos puslapių Lužkuose taip pat nebeliko, tik sinagogos griuvėsiai, kurie kasdien griūna ir lieka užmaršty.

Lužkuose gimė ir garsus išeivijos veikėjas, baltarusių poetas Vasilijus Stoma (Baltarusijoje uždraustas), palikęs apie Lužkus geriausią prisiminimą „Mano miestelis“. Čia bažnyčioje tarnavo ir kitas garsus baltarusių išeivis, taip pat gimtinėje uždraustas, kunigas Juozapas Germanovičius, žinomas kaip rašytojas Vincukas Advažni, vienas iš Gulago temos pradininkų literatūroje. Čia dirbo ir dar vienas baltarusių veikėjas – daktaras Vsevolodas Širanas, dingęs Gulago lageriuose. Kaip baisu ir nesuvokiama: jų vardai taip ir lieka uždrausti.

Per buvusį miestelį teka Mniutos upelis, kuris tarsi išsaugojęs nuostabią legendą apie amžiną meilę. Dvaro valdytojo dukra Maniuta pamilo paprastą valstietį. Juodu pradėjo paslapčia susitikinėti. Bet tai ilgai tęstis negalėjo. Greitai apie juos sužinojo merginos tėvai ir nuspūdė jaunuolio atskratyti. Pasamdė valкатas, kurie vaikina sučiupo ir paskandino upėje. Vargšė Maniuta ilgai ieškojo savo mylimojo ir štai vieną kartą, prisitartinusi prie tos vietos, kur jį paskandino, pamatė jaunuolį, stovintį vandenyje ir kviečiantį ją. Mergina puolė į vandenį prie jo, kad vėl galėtų būti kartu su mylimuoju ir kad niekas jų nebegalėtų išskirti.

Turėjo Maniuta seserį, kuri dar ilgai po to bėgiodavo upelio kratais ir šaukdavo: „Maniuta! Maniuta!“.

Aidas išnešiojo tą vardą po visą upę, o vietiniai gyventojai pagalvojo, kad tai upė pati taip save pavadinė. Ir pradėjo upelį Maniuta vadinti. Bėgant laikui žodyje pasimetė raidė a, ir liko Mniuta.

Čia, Lužkuose, ant Mniutos kranto, išliko malūnas, priklausęs Zibergams-Pliateriams. Garsus jis tuo, kad čia 1902 m. buvo atidaryta elektros perdirbimo stotis. Laikas šioje vietovėje ištis pažengęs į priekį, kadangi elektra Rusijoje atsirado tik po 10 metų, o visame regione elektra įvesta tik 1965 metais.

Gorodecas. Senovinės piliavietės, Pliateriai, nūdienu

Gorodecas pradeda savo istoriją nuo senosios piliavietės laikų, kuri čia įkurta VIII a. Klestėjo ši vietovė IX–XI a., o XII a. sudegė ir daugiau nebeatgimė. Teritorijoje randama arabiškų dirhamų, IX–XI a. monetų ir kitų daiktų, liudijančių to periodo kultūrą.

XVI a. teritorija priklausė vienam feodalui, apie kurio likimą nieko nežinoma.

Gorodecas pirmiausia garsus tuo, kad čia buvo Pliaterių rezidencija. Didikai šioje teritorijoje paliko pakankamai ryškų pėdsaką. Apžiūrėjus apylinkes ir tai, kas liko, apima siaubas – tiesiog akyse nyksta istorinis palikimas. Išliko Pliaterių rūmai, dalelė parko, ūkiniai pastatai. Viskas atrodo prastai. Ir tai dar ne viskas. Ar vietiniai gyventojai, ar verslininkai likusius statinius pradėjo rekonstruoti. Tiksliau sakant, stato savo nuožūrą: ką nori ir kaip nori. Viena pastato dalį nugriovė, sudėjo plastikinius langus, perstatė šiuolaikiniu stiliumi. Žiūri į tokį barbariškumą ir suvoki, kad nėra nieko baisiau už civilizaciją. Nupjovė ažuolus, iš kurių ūkio direktoriui buvo padarytos lentelės parketui – geras daiktas nerūdėtų likti nepanaudotas... Prie buvusios liuteronų bažnyčios pastato pristatė garažus, žiūri į visa tai ir suvoki – taip, nėra reikalo pastatui stovėti be naudos. Ir didesnė tapo bažnytelė, ir žmonėms naudingesnė.

Ten, kur iš tikrųjų galima būtų įsteigti turistinį centrą ir užsidirbti iš to pinigų (juk tai, kas dar liko, ir dabar pritrunka mus savo didybe ir grožiu) – viskas naikinama pačiais begėdiškiausiais būdais.

O juk šio krašto istorija įdomi ir turtiną. Čia gyveno Apolinarija Pliaterytė, Napoleono Bonaparto maitužė. Šiuose rūmuose jis dažnai ją lankydavo. Ne kartą čia lan-

kėsi ir Emilija Pliaterytė. Gorodecas kaip Lužkai garsūs ir tuo, kad tapo 1831 metų sukilimo centru Dysnos apskrityje. Čia susikaupė pagrindinės sukilėlių pajėgos, čia jie prisiekė ištikimybę pradėtiems darbams, iš čia buvo duodamos komandos kovojantiems, čia vyko būrių komplektavimas.

1831 m. balandžio 13 d. 50 dvarininkų toje vietoje sudarė konfederacijos aktą, kurį parengė piorų kunigas Adamas Tatura. Davė priesaiką sukilime prieš Rusiją ir Žečpospolitos atkūrimą su 1772 metų sienomis. Iš vietinių dvarininkų buvo pareikalauta, kad kiekvienas 1831 d. balandžio 15 d. atjotų arkliu į Lužkus turėdamas ginklą, su savimi pasiimtų septynis valstiečius nuo 18 iki 40 metų amžiaus ir maisto produktų dviem savaitėm.

Bet sukilimas pralaimėtas. Dauguma jo



Grafų Zibergų-Pliaterių dvaro liekanos

dalyvių buvo teisiami, baudžiami. Tarp Dysnos apskrities sukilimo dalyvių sukilėlių vadas Valentinas Brochotskis, kunigas Adamas Tatura, Aleksandras Lapatinskis buvo nubausti mirties bausme, 72 žmonės pasodinti į kalėjimą Minske, 23 – Pskove, 52 sukilėliai emigravo ir daugiau niekada negrįžo į tėvynę.

Tragiškas to krašto žmonių, nuoširdžiai mylėjusių savo tėvynę, o ne okupacinį caro režimą, likimas.

Dar norėtusi pakalbėti apie vieną asmenybę, glaudžiai susijusią su Gorodecu ir Pliateriais. Čia vienu metu jų dvare ūkvedžiu dirbo būsimas baltarusių generolas Stanislas Bulakas – Balachovičius.

Neišsipildžiusi Tėvelio viltis



Braslovsko muziejuje yra kampelis, skirtas generolui Stanislovui Bulakui-Balachovičiui

Tėvelis – ne tik slapyvardis. Taip jį vadino visi paprasti žmonės, prisimenantys jį dar ir šiandien, nors nuo tų laikų prabėgo beveik 90 metų. Bet čia, kur jis pradėjo savo karjerą, kur užaugo jo dukterys ir iki paskutiniųjų savo gyvenimo dienų gyveno žmona, niekas jo neprisimena ir netgi nušėbė sako, jog kažkas kažką supainiojo, jog Tėvelio šaknų reikėtų ieškoti kitur... Ir iš tikrųjų: tėvelis, Gorodecas... Kažkokie nesusipratimai sutapimai.

Tai buvo aistringas savo žemės patriotas, iki gyvenimo pabaigos tikėjęs jos nepriklausomybe. Dar vienas ryškus jo bruožas – neapykanta bolševizmui. Kovai su juo paskyrė visą gyvenimą. Žymi Sidabrinio amžiaus poetė Zinaida Gijipus taip rašė: „Balachovičius – intuityvus, laukinis ir ištvirtėlis. Neapykanta bolševikams – jį vi-

są apimanti stichija. Be viso šito, jis dar ir gudrus, pasitikintis savimi ir savimyla. Visiškai „neprotingas“, nors kažkokių intucijos žiežirbų jame yra... Balachovičius – generolas su paslaptimi“.

Po Baltarusijos Liaudies Respublikos paskelbimo 1918 m. kovo 25 d. Balachovičius (tuo metu generolas – leitenantas) perėina tarnauti ką tik gimusiai valstybei. Šie metai – iš vienos pusės – Balachovičiaus „aukso amžius“, iš kitos – jo generolo karjeros pabaiga. Jis išgarsėjo tuo, kad kovodamas už Baltarusijos nepriklausomybę, triuškinio tiek bolševikus, tiek lenkus, tais sudėtingais pilietinio karo metais įkūnijo Baltarusijos Liaudies Respublikos idealus, sukūrė nepriklausomą Respubliką (tiesa, gyvavusią gana neilgai), kuriai vadovavo ir užsitarnavo Tėvelio vardą, likusį su juo iki

gyvenimo pabaigos. Ir šiandien ten, Poleseje, prisimena savo Tėvelį. O nepriklausomybės idėjos yra tiek giliai įstrigusios senbuvų galvose, jog kuomet griuvo Sovietų sąjunga ir pradėjo kurtis nepriklausomos valstybės, kai kurie aktyvistai galvojo apie savos, nepriklausomos, neįsivaikios nei į Baltarusijos, nei į Ukrainos, nei į Lenkijos sudėtį valstybės sukūrimą.

Grįžkime į 1920 m. Generolas Stanislas Bulakas-Balachovičius oficialiai vadovauja Baltarusijos respublikos ginkluotosioms pajėgoms. Tuo metu visos ginkluotosios pajėgos buvo Estijoje. Ten ir išvažiuoja generolas, kad galėtų vadovauti armijai. Su savo kariais jis persikelia į Latviją, o iš ten į Baltarusiją. Visa šiandieninės Baltarusijos teritorija tuo metu buvo apimta karo ugnies: vyko kovos tarp bolševikų ir lenkų. Balachovičius, tuo metu buvęs nepalankiamas antibolševikas, nepalaiko lenkų, o lieka ištikimas Baltarusijos idealams. Jo armija pradeda kovą už gimtosios žemės išlaisvinimą.

1920 m. sausį jo kariai užėmė Pinską, 1920 m. lapkritį jo armijoje yra 20 tūkstančių karių, o lapkričio pabaigoje – jau 60 tūkstančių. Lapkričio 8 d. jie užėmė Petrikovą. S. Bulako-Balachovičiaus karinės ir politinės veiklos centru tampa Mozyris, nuo bolševikų išvaduoti lapkričio 10 d. Tą pačią dieną išvaduojami ir Kalinkovičiai, lapkričio 17 d. – Rečinas.

Mozyryje buvo įvesta pilietinė valdžia ir savivalda. Netgi išleisti pašto ženklai. Baltarusijos politinis komitetas valdžią perdavė pilietiniam komitetui. Labai gaila, bet tolesni įvykiai klėstėsi gana tragiškai. Iš naujo susikūrusiai „alkanųjų ir vergų“ imperijai pilietinis karas baigėsi, pagrindiniai baltagvardiečių židiniai buvo sunaikinti. Taigi imperija sutelkė visas savo jėgas generolo Bulako-Balachovičiaus sukurtai respublikai sunaikinti.

Balachovičiaus kariai buvo priversti trauktis. 1920 m. lapkričio 26 d. jie peržengė Lenkijos sieną, kur buvo nuginkluoti. Taip gražios generolo svajonės apie nepriklausomą gimtąją žemę buvo numarintos.

Be tai nepalaužė generolo: Lenkijoje kovai su bolševikais jis subūrė partizanų būrius, taip pat vadovavo buvusių liaudies sulikimo dalyvių Tarybai. Prasidėjus Ant-



Pagrindinis Šv. Michailo bažnyčios fasadas Lužkuose. Paskutinis buvusio miestelio pijorų istorijos liudinininkas

rajam pasauliniam karui, nepradėjo pataikauti hitlerininkams, kaip darė dauguma. Nors taip būtų buvę logiška – juk tokiu būdu jis galėjo tęsti susidorojimą su bolševikais. Generolas to nepadarė: suorganizavęs antifasistinį pasipriešinimą viename iš mūsų žuvo pats. Šis faktas iškelia jo asmenybę ir dar kartą įrodo, jog buvo ne avantiūristas, kaip jį bando apibūdinti komunistinė propaganda, o kaip tik atsidavęs savo kraštui pilietis. Kadangi jis net antrą kartą nepasinaudojo palankia sau situacija, tai rodo jo idealų tvirtumą. Mirė generolas toli nuo Baltarusijos, kurią taip mylėjo ir kuriai visada liko ištikimas. Deja, Baltarusija jį pamiršo...

Labai svarbu paminėti, jog išliko kapiinės, kuriose palaidoti Bulako-Balachovičiaus armijos kariai. Keista, bet bolševikai jų nesunaikino. Matyt juos stabdė žinojimas, jog tie žmonės sąmoningai rinkosi mirtį, iki paskutinio kraujo lašo kovodami už savo idealus. Juk karo baigtis nuo pat pradžių buvo aiški: iš vienos pusės bolševikai, iš kitos – lenkai, bet nei vieni kiti, nei kiti neleido egzistuoti nepriklausomai Baltarusijos valstybei. Bet jie kovojo idealus iškeldami aukščiau už gyvenimą, sukūrė savo nepriklausomą Baltarusiją, nors ir neilgam...

Paskutinis potėpis generolo Bulako-Balachovičiaus portrete galėtų būti faktas, jog jis kūrė eiles baltarusių kalba.

Generolas, poetas, antibolševikas, antisfasistas, Baltarusis...

Mosaras. Kas slypi po šiuo grožiu?

Mes užsukome į šį kaimelį, kadaise valdytą Bžostovskio. Garsus jis savo bažnyčia ir aplink ją sutvarkyta teritorija. Mus pritrunka tai, ką pamatome. Pasijuntame tarsi pasakoje: išpuoselėta veja, žydintys gėlynai... net nesitiki, kad tai galima padaryti žmogaus rankomis.

Bažnyčią ir jos teritoriją tvarko vietinis kunigas Juozas Bulka. Gaila, bet jam baltarusių problemos mažai rūpi. Gal ir galima būtų pagalvoti, kad visa tai daroma atgailaujant, prisimenant Juos, bet elgesys rodo, kad viskas tik dėl to, jog būtų prisimintas jis pats...

Teterkos. Kaip Baltarusijoje prisimenami savi didvyriai?

Paskutinė mūsų aplankyta vieta – mažas, niekuo neypatingas kaimelis, pasimetęs tarp vaizdingų Baltarusijos miškų ir laukų. Teterkose gimė vienas garsiausių baltarusių išeivijos veikėjų Marijanas Petiukevičius, parašęs keletą knygų, surinkęs ir sutvarkęs turtinę Bialystoko baltarusių istorijos, etnografijos, folkloro medžiagą.

Didelei mūsų nuostabai, apie jį niekas nieko nežino ir negirdėjo. Netgi vietinė mokytoja (dabar jau pensininkė) abejoja, kad jis galėjo būti gimęs būtent čia. Bet mums pasisekė – suradome 87 metų senutę, kuri jį prisimena. Nežiūrint į tai, kad yra garbaus amžiaus, bet išsaugojo puikią atmintį ir šviesų protą. Su ja maloniai pabendraavome, pasidalijome prisiminimais. Senutė parodė namą, kuriame minėtasis veikėjas gimė.

Pabaigos žodis.

Keliaudami vingiuotais Dysnos keliais, mes kartu pajautėme tai, kad upė, imdama savo vandenį iš mažo Dysnos kaimelio ir Dysnos mieste ištekdama į vakarinę Dvina, dar nuneš į nežinomus šimtmečių tolius. Dysna – kaimelis, Dysna – upė, Dysna – miestas, Dysna – kraštas...

Autoriaus nuotr. Iš rusų kalbos vertė Vilma Kisielytė

Šventosios uostas – vaikystės vizijos

Trakuose gyvenantis dr. Zigmantas Ramanauskas savo vaikystę praleido Šventojoje, prie Baltijos, o paauglystę sutiko rūsčiajame Altajuje, kur su tėvu ir broliais buvo ištremti lemtingą 1941 m. birželį. Žinomas mokslininkas ir pedagogas „Vorutos“ redakcijai prašant sutiko papasakoti apie savo vaikystę Šventojoje.



Leono Ramanausko sūnus, provaikiai Laura ir Rokas

Šventosios vardu Lietuvoje žinomos dvi upės ir Palangos dalis (nuo 1970 m.) – vasarvietė prie Baltijos jūros krantų, Šventosios upės žiotyse. Lietuvos tarybinėje enciklopedijoje rašoma, kad tai yra vasarvietė prie Baltijos, Pajūrio žuvininkystės ūkio centrinė gyvenvietė. Spėjama, kad Šventosios uostas ir prekyvietė buvo nuo antrojo tūkstantmečio pradžios. Tyrimus atliko archeologė prof. R. Rimantienė. 1598 m. uostas buvo išplėstas ir net konkuravo su Klaipėda. 1685 m. Šventojo gavo Magdeburgo teises, laisvos žvejybos ir prekybos teisę. 1701 m. uostą sunaikino švedai, jis buvo atkuriamas tik XX a. pirmoje pusėje.

1998 m. įvairių mokslininkų atliktus Šventosios uosto tyrimus R. Žeromskis apibendrino leidinyje „Šventosios uostas“. Analizuojama turtinga praeitis, aptariami ateities projektai, teisingai pastebima apie būtinumą gilinti akvatoriją, kurti uosto infrastruktūrą.

1934 m. Šventosios uosto administratoriumi buvo paskirtas mano tėvas – Leonas Ramanauskas. Vilkaviškio apskrities Alvito valsčiaus Čičkų kaimas XX a.



Pajūrio kopų apželdinimo pradžia

pradžioje kuo nors ypatingu Užnemunėje, gyvenusioje pagal Napoleono kodeksą, neišsiskyrė. Tiesa, čia Ramanauskų šeimoje vienas po kito gimė šeši berniukai. Mano tėvas 1901 m. gimimo, kartu su Salomėja Nerimi mokėsi Alvito liaudies mokykloje, vėliau buvo Lietuvos kariuomenės savanoris. Ištvėrimingas, gabus, sumanus karys tarnybą baigė 1922 m., turėdamas vyresniojo pus-

karininkio laipsnį. Už sąžiningą tarnybą apdovanotas medaliu. Išėjęs atsargon, Leonas Ramanauskas, būdamas 21 metų, su duonos kepalu ir lašinių paltimi iškeliavo laimės ieškoti Kaune. Pradėjo tarnauti kooperatyvo „Parama“ raštinėje. Bet raštinininko darbas jo netenkino, dėl to pradėjo rimtai mokytis. Mokėsi profesinės sąjungos suaugusiųjų gimnazijoje, vėliau Lietuvos universiteto Teisės ir ekonomikos fakultete. Nuo 1926 m. Lietuvos finansų ministerijos tarnautojas. Ir štai lemtingas paskyrimas į Šventąją.

Šventosios upės krante kartu buvo ir administracijos būstinė, ir mūsų gyvenamoji vieta. Mūsų mama – Jadvyga Ramanauskienė – tvarkė namų ūkį ir prižiūrėjo vaikus, nes šeimoje augo broliai Vytautas ir Zigmundas, o 1936 m. gimė dar vienas brolis – Julius. Deja, gimdydama mama mirė ir pagrindinė ne tik darbo, bet ir vaikų auklėjimo našta užgriuvo tėvą. Būtent čia, Šventojoje, prabėgo vaikystė, todėl prisiminimai apie tai patys brangiausi ir nuosirdžiausi.

Iki 1934 metų Šventoji buvo eilinis Lietuvos kaimas. Šiaudais arba skaidulomis dengti mediniai namai, nedidelė pono Kubos parduotuvė, ošianti jūra. Mokyklos nebuvo. Pradinė mokykla buvo Būtingėje už 3–4 km nuo Šventosios, prie Palangos-Liepojos plento. Iš ten siaurabėgiu geležinkelio veždavo žvyrą traukinukas, kuriuo mudu su broliu ir kiti mokyklinio amžiaus vaikai vykdavom semtis mokslo. Tik 1939 m. buvo pastatyta nauja ir iki šiol išsilaukusioji mokykla, kurioje man su broliu teko laimėti mokytis vienerius metus. Gyventojai daugiausia vertėsi žvejyba. Žvejai turėjo irklines valtis, kuriomis vakarais išplaukdavo į jūrą, o paryčiais grįždavo su laimikiu. Jų pasitikti susirinkdavo ir maži, ir dideli. Kartais jūroje žvejus užklupdavo kelias paras siautėjusi audra... Krante būdavo pastatomas laikinas altorius, prie kurio žvejai artimieji meldavosi ir per visą naktį kūrėdavo didelius laužus... Audrai nutilus, į žvejų paieškas išplaukdavo pasienio motorlaivis, kuris vargais negalais surasdavo pa-

Jau nuo 1934 m. prasidėjo sparti molų statyba. Nuo ankstyvo ryto iki sutemų pneumatiniiais kūjais buvo kalami mediniai poliai. Siaurabėgiu geležinkelio traukinuke atgabenti akmenys buvo sukraunami tarp polių. Kartais pasisekdavo ir mums prisidėti prie šių darbų: tarp mestų akmenų suplotas mano dešinės rankos pirštas iki šiol primena tų laikų vaikišką entuziazmą.

Iki 1939 m. molai buvo pailginti net iki 780 metrų, pradėta statyti pietinio molo trečioji dalis, kur mudu su broliu, tėvo palydimi, buvome dažni svečiai. Visiems mums buvo nepaprastas įvykis, kai vietoje naktį degančių laužų šiaurinio molo gale sužibo pirmasis švyturys. 1936 m. Šventosios uosto administracijoje atsirado pirmasis lengvasis automobilis, kuris vėliau buvo pakeistas į tais laikais modernų „Desoto“ firmos automobilį. Netrukus visus vaikus sukrėtė naujas įvykis – Šventosios uoste atsirado pirmasis sunkvežimis. Prasidėjo statybos dešiniajame upės krante: įsteigiamas žuvies perdirbimo cechas, pradėjo veikti didelė kooperatyvo parduotuvė. Kairiajame upės krante, prie prieplaukos, pastatyta di-



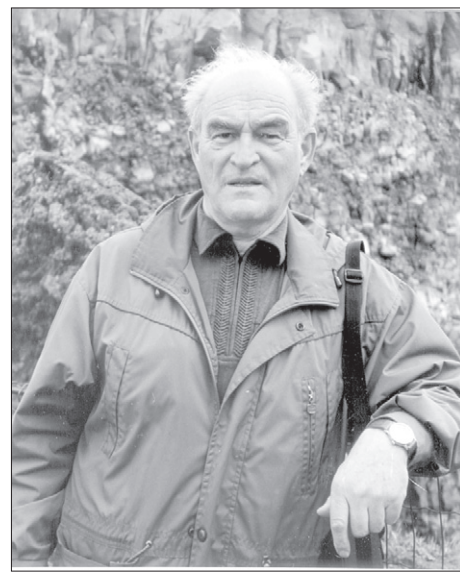
Šventosios uosto 1934–1940 m. administratorius Leonas Ramanauskas

delė lėptpjūvė ir laivų remonto dirbtuvės, kuriose vienu metu buvo statomi keturi žvejybiniai motorlaiviai (kuteriai), skirti žvejybai tinklais. Ypač mums į atmintį įstrigo kiekvieno laivo nuleidimo į vandenį ceremonija, laivo iškilmingas pašventinimas, muzika, šampano butelio daužymas...

Kartu su pramone prasidėjo ir gyvenamųjų mūrinių namų statyba. Visus sužavėjo iš Klaipėdos atvykusių jūros kapitonų keturios pastatytos mūrinės vilos. Dabar tarp „naujųjų lietuvių“ pastatytų pilių anos vilos atrodo nepaprastai kukliai.

Laivams įsigyti, bei namams statyti buvo skiriami kreditai. L. Ramanauskas Šventojoje organizavo pirmąjį žvejų kooperatyvą. Tarsi suvokęs savo tėvo tarpukario Lietuvoje vykdytą kooperatyvų steigimo Kaune ir Šventojoje svarbą, jo sūnus – Julius – nuo 1991 m. tapo pereinamojo laikotarpio kooperacijos mokslinių pagrindų kūrėju, kooperatyvų steigimo konsultantu. Už šiuos tyrimus Vytauto Didžiojo universiteto habilitacinis komitetas jam suteikė habilituoto daktaro laipsnį ir profesoriaus vardą. Pabrėždamas atlikto darbo svarbą, prof. J. Čiulevičius savo atsiliepime rašė: „Juliaus Ramanausko darbas įgyja išskirtinę svarbą. Svarbiausias mokslinis rezultatas – parengta kooperacijos metodologija, apibūdinti kooperatyvų Lietuvoje plėtros principai ir būdai ekonomikos transformacijos laikotarpiu“. Gaila, kad tėvui neteko sulaukti savo idėjų sūnaus darbuose įgyvendinimo.

Bet grįžkime į Šventąją. Mano broliui Vytautui labai įsiminė uosto akvatorijos gilinimo darbai. Į uostą daug dumblo patekdavo iš Šventosios upės. Net buvo nutarta ištiesinti upės vagą. Šalia dabartinio „beždžionių tilto“ buvo iškastas kanalas ir upės vanduo nukreiptas tiesiai į jūrą. Deja, projektas veikė tik iki pirmos audros, po kurios neliuko kanalų pėdsakų. Gamta liko nenugalėta. Iš Vokietijos buvo atplukdytos galingos žemsiurbės. Vokiškai „žemsiurbė“ – „der Bagger“, todėl uoste šie mechanizmai buvo va-

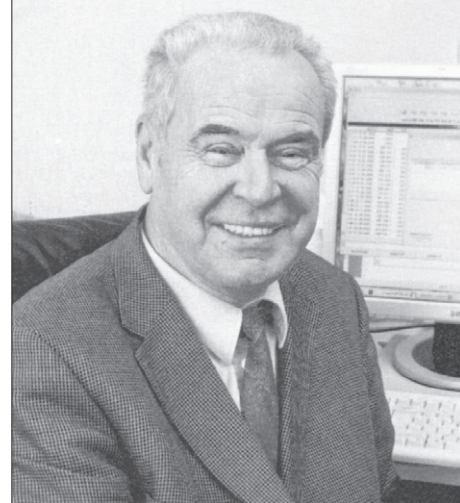


Zigmundas Ramanauskas

dinami panašiai – „bageriais“. Štai iš dugno pasirodo smėlio kupini samčiai, vėliau jie pakrypsta ir smėlis išbyra į šalia stovinčias baržas (šalandas). Žodis „šalanda“ taip pat matyt sulietuvintas pagal vokišką „die Schalluppe“. Pakrautas baržas buksyrai ištempia į jūrą, kur smėlis išpilamas. Stovint šalia iš gelmių smėlį iškeliančių samčių buvo galima aptikti gana stambių gintaro gabalų...

Leonui Ramanauskui teko vadovauti ne tik uosto ir gyvenvietės statybos darbams, bet kartu įgyvendinti dar vieną svarbų projektą – kopų apželdinimą. Pajūrio kopos kadaise buvo visiškai plikos. Vėjas nešdavo smėlį į visas puses, užpustydavo net gyventojų daržus. Todėl ir buvo parengtas projektas, skirtos lėšos ir 1936 m. pradėtas kopų apželdinimas pušų sodinukais. Darbo buvo daug. Reikėdavo iškasti duobutes, įterpti juodžemio, pasodinti sodinukus ir juos palaistyti. Vėliau sodinukai būdavo nuolat prižiūrimi – po stipresnės audros reikėdavo išlaisvinti juos iš smėlio, persodinti, kartais ir palaistyti. Bet miškas išaugo, po kelerių metų net pirmieji grybai – kazlėkai – pasirodė.

Vokietijai aneksavus Klaipėdos kraštą (1939 m.), Šventosios uostas įgijo ypatingą svarbą. Daug įmonių iš Klaipėdos persikė-



Leono Ramanausko kooperacijos idėjų tęsėjas – jo sūnus Julius

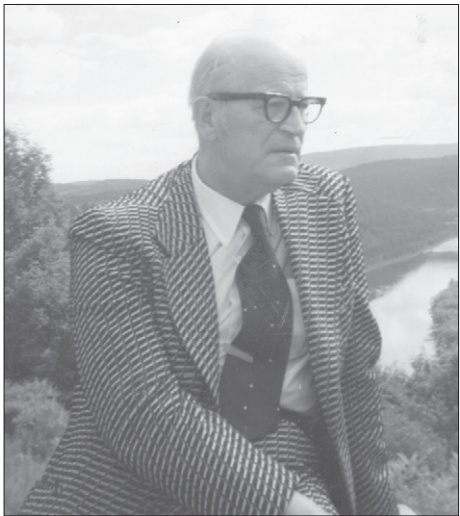
lė į Palangą ir Šventąją. Laivai bei jachtos prisišvartavo Šventosios uoste. Prie Šventosios pakrančių pasirodė ir vienintelis Lietuvos karo laivas – „Prezidentas Smetona“. Į uostą dėl seklumo iplaukti jis negalėjo. Ir štai vieną naktį kilo audra. Įgula buvo krante – vyko šventiniai renginiai Jūros dienos proga. Jūreivių choras dainavo, labiausiai įsiminė: „Nesitraukim mes nuo jūros – Dievas mums padės...“

Anksti ryte išvydome mūsų karinį laivą bejėgiškai gulintį ant šono visai netoli kranto. Vaikams tai buvo neišdildomas įvykis. Valandų valandas stebėjome, kaip aplink užja kateriai, kaip bandoma išlaisvinti laivą. Tik po ilgų kasinėjimų iš Vokietijos iškviesti galingi buksyrai išjudino laivą, ištempė į gel-



Pirmasis lengvasis automobilis Šventojoje

Šventosios uostas – vaikystės vizijos



Kur bakūžė samanota?.. Vaclovas Amerikoje

mes. Tai paskatino uosto akvatoriją pagilinti, kad „Prezidentas Smetona“ galėtų prisišvaruoti prie prieplaukos.

Šventosios uoste lankėsi daug svečių. Antai 1934 m. liepos 23 d. apie vieną tokį Tautos Vado apsilankymą Jūros dienos proga rašė „Lietuvos aidas“: „Didelės šventės Šventosios uoste“, kur rašoma: „Valstybės Prezidentui raportavo Klaipėdos krašto pasienio policijos viršininkas Stasiulis ir Šventosios uosto administratorius Ramanauskas“. Už vadovavimą uosto gyvenvietės statyboms tėvas buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordinu.

Prieš išvykdamas į Šventąją, tėvelis studijavo universitete ekonomiką ir kartu pas profesorių Kauno konservatorijoje O. Marini mokėsi dainavimo. Mat turėjo sodrų, plataus diapazono balsą. Todėl vasarą at-

vykdavo žymiausi tų laikų operos dainininkai, artistai, namuose skambėjo ne tik lietuvių liaudies dainos, bet ir arijos. Visą klasišinių operų repertuarą mes su broliais išgirdome iš tėvo lūpų Šventojoje ir vėliau Sibire. Tėvas pasakojo, kad net K. Petrauskas su F. Šaliapinu buvo užsukę į Šventąją. Iš giminių labiausiai išsiminė dėdė Vaclovas, kuris pas mus nuolat atostogaudavo ir labai mus visus mylėjo. Jis baigė konservatoriją, buvo pianistas ir vargoninkas, dirbo Marijampolėje ir Kaune. 1944 m. paskutiniu laivu iš Šventosios spėjo išplaukti į Švediją, vėliau gyveno Amerikoje ir jo rūpestį dėl mūsų šeimos jautėme visą gyvenimą. 1989 m. jau gavau teisę išvykti į užsienį ir iškeliavau aplankyti dėdės į Ameriką. Jis gyveno prisiminimais, rūpesčiu artimaisiais ir Tėvynės nostalgija, kartodamas eiles iš V. Mozuriūno knygos „Vilniaus etiudai“ (Vilnius, 1980, p. 36):

Mačiau aš svetimas bažnyčias, mačiau chimeras Notre Dame,

Bet aš į nieką nemainyčiau, ką suradau krašte gimtam:

Grakščių Onos Bažnyčios bokštų, ritmingas linijų tėkmės,

Tik jas matydamas, aš trokštu surast melodijų giesmes...

Toks mūsų tėvų likimas. Išsibarstę visi vaikai po įvairiausias šalis. Alvite tėvų ūkį tvarkyti liko tik vienas brolis – Juozas. Stasys karo metais buvo nublokštas net į Odesą, kurioje ir dingo. Antanas dar prieš karą, o Vaclovas 1944 m. emigravo į Ameriką... Atrodo, kad ir XXI a. pradžioje šeimų išblaškymo procesas kartoja... 1940 m. liepos mėnesį į Šventąją atvyko gausus būrys tarybinių karių. Mūsų šeimai buvo liepta iš namo išsikelti, administ-

racija taip pat buvo iškeldinta, nes okupantams tiko vieta ir namas kareivinėms. Šventosios atgimimas ilgam buvo nutrauktas. Grįžome atgal į Kauną, kur mudu su broliu spėjome vienerius metus pasimokyti Vinco Kudirkos mokykloje. 1941 m. birželio 14 d. 3 valandą ryto atvyko ginkluoti vyrai ir per 20 minučių buvo liepta susikrauti reikalingiausius daiktus. Taip tėvas ir mes – trys mažamečiai vaikai – iškeliavome į nežinomą. Gera, kad tėvelis susiprato fotografijas pasiimti – ilga ir šalta vakara tai buvo atodūsis sielai. Teko patirti visus gyvenimo, darbo ir mokymosi svietimoje žemėje sunkumus. Jau po kelerių metų mums – vaikams – atrodė, kad toks gyvenimas – sušalusį bulvių pavasari rinkimas, paukščių lizdų ardymas ir kiaušinių paieš-

kos, žuvų gaudymas yra neišvengiama būtinybė. Panašiai vargo ir vietiniai gyventojai. Dirbantieji gaudavo po 400 gramų duonos, vaikai (išdivencai) po 200. Dažniausiai aš svajočiau, kad ateitų tokie „geri laikai“, kai vaikai gautų bent 300 gramų, ar net po 400... Mano kambaryje yra tų laikų tėvo fotografija. Manau, kad suaugusieji žymiai sunkiau išgyveno tą nepaprastą sovietinį smurtą, žmogaus gyvybės sumenkinimą, iniciatyvos slopinimą.

Tėvas grįžo iš Sibiro tik 1966 m. Grįžo ligotas, visi pamiršo jo darbo nuopelnus, o gyvenimo sąlygos skurdžios... 1968 m. būdamas 67 metų tėvas mirė. Palaidotas savo tėvų žemėje – Alvite.

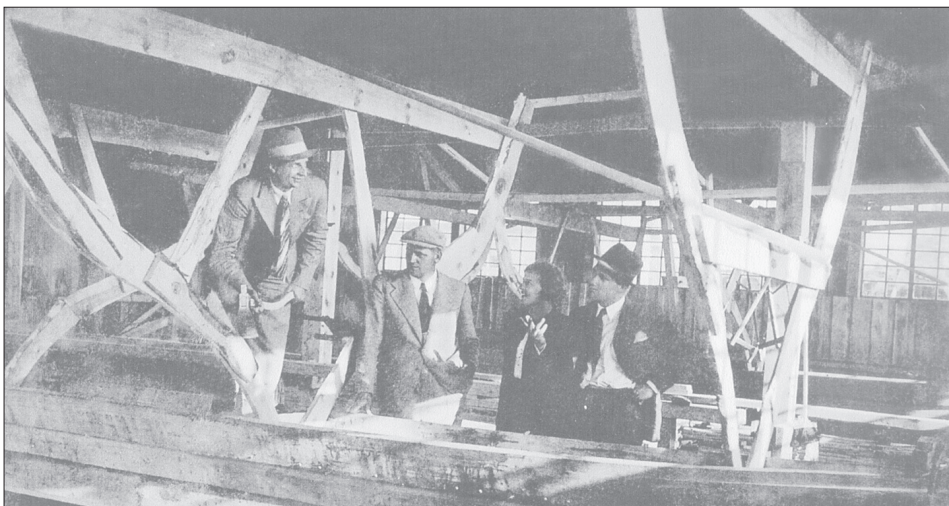
*Užrašė Juozas VERCINKEVIČIUS
Nuotraukos iš Zigmanto Ramanausko šeimos archyvo.*



Leiskit į Tėvynę, leiskit į namus. L. Ramanauskas Sibire



Naujai pastatyta Šventosios uosto lentpjūvė



Laivų statybos ir remonto dirbtuvės. L. Ramanauskas antras iš kairės



Komisija tikrina žvejų tinklams ištraukti įgytą techniką



Žvejų irklinės valtys



Administracijos būstinė Šventosios upės pakrantėje



Bendrasis žvejų uosto vaizdas

Užutrakio dvaro sugražinimas grafiui Juzefui Tiškevičiui – istorinio teisingumo atstatymo byla

Trakų rajono laikraščio „Trakų žemė“ pokalbis su Palangos advokato ir partnerių kontoros advokatu Feliksu UŽPELKIU

Atkelia iš 1 p.

Skaitytojams būtų įdomu žinoti bent trumpą Užutrakio dvaro istoriją.

Užutrakio vietovė istorijos šaltiniuose minima nuo XIV a. Tuo metu ji buvo vadinama „Algirdo sala“ ir buvo totorių didikų valdoma. 1723 m. dvarą nusipirko Stanislovas Sieliava, 1783 m. jį perpirko Odinecų giminė, iš kurios turta ir įsigijo Tiškevičiai. 1897 m. pasidalinimo aktu Užutrakis atiteko Juozui Tiškevičiui dabartinio pretendento Joseph Tyszkiewicz senoliui. Užutrakio rūmus 1889–1901 m. pastatydino grafas Juozas Tiškevičius. Tai pagal lenkų architekto J. Huso projektą statyti neorenesanso rūmai. Parkas įkurtas pagal garsaus parkų architekto E. Andrė projektą taip pat XIX a. pabaigoje. J. Tiškevičiui mirus turta jo testamentu atiteko jo žmonai grafienei Jadvygai Stefanijai Marijai Tiškevič bei keturiems vaikams.

Trumpai paminėkite Joseph Tyszkiewicz gyvenimo istoriją.

Joseph Tyszkiewicz gimė 1927 m. rugpjūčio 21 d. Užutrakio dvare Zdislovo Tiškevičiaus ir Teresės Tiškevičienės šeimoje. Augo šeimos name Vilniuje (Žygimantų g. 11), vasaras leisdavo Užutrakyje. Atėjus tarybų valdžiai Zdislovas Tiškevičius ir Teresa Tiškevičienė, o kartu su jais ir J. Tyszkiewicz 1941 m. birželio 14 d. buvo ištremti į Rusijos Altajaus sritį (Altajskij kraj). Tėvas mirė tremtyje 1941 m. gruodžio 20 d., o J. Tyszkiewicz su motina iš tremties pavyko pabėgti. J. Tyszkiewicz apie metus laiko gyveno vaikų prieglaudoje Indijoje, vėliau pavyko išvykti į Meksiką, iš kurios pateko į JAV, kur gyvena iki šiol, Vašingtone. Motina Teresa Tiškevičienė mirė JAV 1996 m. spalio 5 d.

Kokius teismus teko pereiti ir ką pavyko atkovoti?

Kol kas nuosavybės teisės atkurtos tik į tėvams Zdislovui ir Teresai Tiškevičiams priklausiusį gyvenamąjį namą Vilniuje. Kadangi visos patalpos name jau buvo privatizuotos, J. Tyszkiewicz išmokėta pinigine kompensacija valstybės vertybiniais popieriais. Užutrakio dvaro pastatų ir žemės atkūrimo procesas vyksta iki šiol.

Visas nuosavybės teisių atkūrimo procesas tiek užsitęsė, kadangi kiekvieną kliūtį teko šalinti teismo keliu. Teismo keliu reikėjo įrodyti, kad 1992 m. J. Tyszkiewicz rašyti laiškei aukščiausiems tuometiniams Lietuvos vadovams atitinka jo prašymą dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Kitoje byloje teko pasitelkus išsamia archyvų medžiaga įrodinėti, kad Užutrakio dvaro nuosavybės teisė po senojo grafo Juozo Tiškevičiaus sūnaus atiteko ir iki 1940 m. išliko visos giminės įpėdinių rankose, kad dvaras nebuvo joks majoratas, kaip teigė oponentai, todėl nebuvo paveldėtas vien tik vyriausio Juozo Tiškevičiaus sūnaus, J. Tyszkiewicz dėdės Andriaus Tiškevičiaus, kuris pagal visų šeimos narių įgaliojimus ordinacijos teisėmis valdė dvarą. Vėliau teko išsamiai išanalizuoti ikikarinės Žemės reformos įstatymą, gausią poįstatyminę ir metodinę medžiagą, praktinę jos vykdymo eigą ir rastų archyvų dokumentų pagrindu tik apeliaciniame teis-

mo procese pavyko oponentams – Vilniaus apskrities Trakų rajono Žemėtvarkos skyriui įrodyti, kad dvaro žemė, miškai ir vandenys nebuvo paimti žemės reformos tikslams iki pat sovietų valdžios paskelbimo, t.y. iki 1940 m. liepos 21 d., o buvo neteisėtai sovietinės valdžios nacionalizuota. Dabar vyksta žemės grąžinimo procesas. Deja, pretendentas dar nėra atgavęs nei pėdos savo dvaro žemės, vandens ar miško nei natūra buvusioje vietoje, nei ekvivalentine natūra nei jokios kompensacijos.

Galiausiai šiais metais gegužės 22 d. kultūros ministras priėmė įsakymą ir sprendimą dėl nuosavybės atkūrimo ir Užutrakio dvaro pastatus (10 pastatų), jų negrąžinant, o išmokant 1880102 litų kompensaciją vertybiniais popieriais. Pretendento J. Tyszkiewicz toks KM sprendimas netenkina ne tiek dėl kompensacijos dydžio, kiek dėl to, kad toks KM sprendimas yra **nepagrįstas ir neteisėtas**. Tad tenka bylinėtis dar kartą. Dėl šių aktų, įsakymo ir sprendimo panaikinimo ir nuosavybės teisių atkūrimo natūra prasidėjo teisminis procesas.

Kaip minėta KM įsakymas ir sprendimas nepagrįsti ir neteisėti ir prašoma teismo juos panaikinti tokiais argumentais.

Kodėl Kultūros ministerijos įsakymas ir sprendimas nepagrįsti?

Kaip teigia KM minėti dokumentai bei KM raštai, J. Tyszkiewicz pastatai yra pertvarkyti ir naudojami kultūros reikmėms, todėl negrąžintini buvusiems savininkams, yra valstybės išperkami.

Tačiau, kaip rodo VĮ Registro centro pateikti duomenys iš nekilnojamojo turto duomenų bazės, tik vienas pastatas įvardytas kaip pastatas – kultūros rūmai, kiti pastatai registruoti kokie jie buvo ir yra: valgykla, sarginė, tarnų patalpos, Spirito daryklos sandėlis, baras, antras pastatas – tarnų patalpos, Spirito darykla, keltininko namas, sandėlis. Tai nėra kultūros objektai ar naudojami kultūros reikmėms. Taip įvardytus pastatus ir įvertino VĮ Registro centro Vilniaus filialas, nustatydamas kompensacijos dydį. Ne tik de jure, bet ir de facto pastatai nėra pertvarkyti ir naudojami kultūros reikmėms. Apie tai pateikėme teismui antstolių šiais metais padarytą pastatų ir aplinkos faktinių aplinkybių fiksacijos medžiaga su fotografijomis. Išvada: „Vienas bendras bruožas vienija visus pastatus – visi jie apleisti, neprižiūrimi, nenaudojami ilgą laiką, reikia remonto“. Net Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo 1999-06-09 nutarime Nr. 755 konstatuoja: „Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, Užutrakio buvusio dvaro sodybos pagrindiniai pastatai nebenaudojami“. „Šioje teritorijoje dabar gyvenantys žmonės įsikūrę iš Trakų istorinio nacionalinio parko išsinuomotuose pastatuose, keturi pokario metais pastatyti gyvenamieji namai yra privatizuoti“, „Kiti pastatai ir didesnė dalis teritorijos su tvenkiniais netvarkomi, jų fizinė būklė bloga arba avarinė“. Taigi prašomi grąžinti pastatai nėra pertvarkyti, nėra naudojami kultūros reikmėms, o yra apleisti, netvarkomi ir net avarinės būklės. Manau, kad

tuo gali įsitikinti kiekvienas ne tik atvykęs turistai, bet ir kiekvienas Lietuvos pilietis. Tik reikia atvykti ir pačiam pamatyti visą buvusį dvarą, o ne tik vieną centrinių pastatų, kuris taipogi patvarkytas tik iš išorės, o langai ir durys užkalti lentomis, vidus visai netvarkytas, apleistas ir nenaudojamas jokioms reikmėms.

Kodėl Kultūros ministerijos įsakymas ir sprendimas neteisėti?

Turtas Kultūros ministro įsakymu bei sprendimu negrąžintas natūra, kadangi LR Vyriausybės 2004 m. gegužės 14 d. nutarimu Užutrakio dvaro pastatai įtraukti į valstybės išperkamų iš piliečių gyvenamųjų namų, jų dalių ir butų, pertvarkytų ir negyvenamųjų patalpų ir naudojamų švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, mokslo reikmėms bei globos namams, sąrašą. Tačiau LR Piliečių nuosavybės teisių išlikusių nekilnojamojo turto sąrašą, jei jie yra pertvarkyti ir negyvenamąsias patalpas ir naudojami švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, mokslo reikmėms bei globos namams. Dalis Užutrakio dvaro pastatų (spirito darykla, sandėliai, arklidės etc.) niekada nebuvo gyvenamieji namai, nebuvo ir negalėjo būti „pertvarkyti“ ir negyvenamąsias patalpas. Tačiau ir likusieji pastatai nėra naudojami jokioms švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros ar mokslo reikmėms, toks jų panaudojimas net nėra numatytas ar įteisintas jokiuose galiojančiuose teisės aktuose. Analizuojant įstatymo normas laiko prasme, turtas jo įtraukimo į valstybės išperkamo turto sąrašą metu jau turi būti de facto ir de jure naudojamas kuriai nors iš įstatyme numatytų reikmių – švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros, mokslo reikmėms ar globos namams. Tuo tarpu Užutrakio dvaro pastatai, kaip minėta ir pagrįsta faktine medžiaga, yra ne tik niekam nenaudojami, bet ir netvarkomi, neprižiūrimi, avarinės būklės, kai kuriuose iš jų gyvena benamiai asmenys, viename pastate buvo laikomi arkliai, kiti, įskaitant patį dvaro rūmų pastatą, yra uždaryti (tiksliau užkalti). Todėl jų įtrau-

kimas į valstybės išperkamų objektų sąrašą atliktas vien tam, kad užkirstų kelią pretendentai į nuosavybės teisių atkūrimą natūra, prieštarauja nuosavybės teisių atkūrimo įstatymui, LR Konstitucijai, kitiems nuosavybės grąžinimą reguliuojantiems teisės aktams.

Kodėl Jūsų advokatų kontora ėmėsi šios bylos?

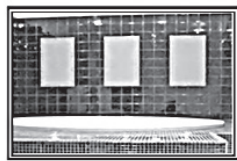
Nuo pat 1991 m. dirbame su nuosavybės teisių atkūrimo bylomis. Tai kartais labai sudėtingos bylos, nes tenka vadovautis ne tik Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu priimtais nuosavybės atstatymo – atkūrimo įstatymais bei daugybe jų pakeitimais, bet ir tarpukario Lietuvos (taip vadinamų Smetonos laikų) įstatymais, o kartais ir carinės Rusijos įstatymais, priimtais dar 1861-1863 metais ir jų pakeitimais bei kitų šalių kaip Lenkijos, Vokietijos, Prancūzijos civilinės teisės normomis, galiojusioms tam tikrais laikotarpiais atskiruose Lietuvos teritorijose, nes Lietuva iki sovietinės okupacijos taip savo Civilinio kodekso ir nebuvo spėjusi išleisti. Kontora turi šioje srityje sukaupusi nemažą patirtį. Daug bendraujame su užsienio lietuviais iš JAV, Kanados, Brazilijos, Australijos, Latvijos ir kitų kraštų. Daug metų atstovaujame kitą grafų Tiškevičių palikuo- nį, buvusį Palangos grafą Alfredą Tiškevičių, konsultavome ir atstovavome kitiems žinomiems išeivijos asmenims.

Įvertinę iš Lietuvos ir kitų šalių Archyvų gautus ir patiems susiradusius archyvinus išlikusius dokumentus apie mūsų kliento grafo Juzef Tyszkiewicz giminės ir iki turto nusavinimo Lietuvoje turėtą turta, matėme teisinę perspektyvą siekti nuosavybės teisių atkūrimo – todėl ir ėmėmės šios bylos. Tai nėra vien turto byla, tai yra istorinio teisingumo atstatymo byla, todėl joje turi būti ypatingai kruopščiai, visapusiškai ir objektyviai vertinamas kiekvienas faktas ir aplinkybė. Šioje byloje negalime istorijai palikti neaiškių ar tamsių vietų.

*Kalbėjosi Juozas Vercinkevičius
Trakai-Palanga-Trakai,*

*2006 m. gruodis-2007 m. spalio
Danos Buinickaitės nuotr.*

„Trakų žemė“ Nr. 42 (2007 m. spalio 20 d.)



„TRASALIO“ kontaktai:

■ Vandens pramogos, VIP pirtys, arabiška pirtis „Hamamas“:

tel.: +370 528 32247, +370 528 32248, rasuole@trasalis.lt

■ Savaitgalio sveikatingumo pasiūlymai:

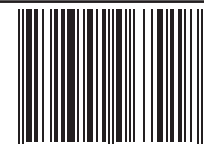
tel.: +370 528 51588, el.paštas: hotel@trasalis

■ SPA: tel.: +370 528 32204, +370 528 32205,

el.paštas: spa@trasalis.lt

■ Boulingas ir biliardas: tel.: +370 528 53982

el.paštas: spa@trasalis.lt

Voruta Visos prekių ženklų teisės saugomos  9 771392 067018	Prenumeratos indeksas 0135	Redakcinė kolegija: Tomas Baranauskas, dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, dr. Viktoras Jencius, dr. Napaleonas Kitkauskas, prof. dr. Arnoldas Pirockinas, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, adv. Vytautas Zabiela, akad. prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, archit. Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Spaudos radijo ir televizijos remimo fondas
		© „Voruta“, 2007. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. aštuonioliktą leidimo metai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, (8 605) 19 302 Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius. Tiražas 2000 egz.	Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66 El. paštas: redaktorius@voruta.lt Interneto svetainė: http://www.voruta.lt Redakcija: Aleksandras Adamkavičius, Martynas Buivys, Jurgita Brasiūnaitė, Albina Trečiokienė, Gražina Zalieckytė, Juozas Vercinkevičius